

Kvinnor
för fred

Risk och säkerhet för kvinnor i Israel/Palestina

-en rapport genomförd i februari 2010

Maria Hagberg
Karin Jonegård
Kvinnor för Fred

Innehållsförteckning:

1. Inledning	s. 3
---------------------	------

2. Israel/Palestina

2.1 Introduktion	s. 4
------------------	------

3. Våldssituationen

3.1 Förebyggande arbete	s. 6
3.2 Akutsituationen	s.14
3.3 Efterarbete	s.24

4. HBTQ i Israel/Palestina	s.27
-----------------------------------	------

5. Analys	s.28
------------------	------

6. Efterord	s.30
--------------------	------

Bilagor

Intervjuade organisationer	s.30
Intervjuguide	s.30
Vidare läsning	s.30

1. Inledning

Kvinnor för fred är en partipolitiskt och religiöst obunden förening som jobbar för fred på kvinnors villkor. Vi arbetar för kvinnosolidaritet över alla gränser och som en del av detta har vi arbetet med olika projekt i Palestina. Vi deltar också i "Kvinnor i svart"- manifestationer i både Stockholm och Uppsala.

"Kvinnor i svart" är en fredsorganisation som protesterar mot Israels ockupation av palestinska territorier. Vi har också genom vårt arbete i irakiska Kurdistan blivit medvetna om att det finns stora kunskapsluckor i Sverige kring våldet som finns i Mellanösternregionen; bland annat i form av hedersrelaterat våld. Vi har också förstått att myndigheter och många frivilligorganisationer i Sverige har brister i kunskapen om vilka svårigheter och vilket motstånd som råder för dem som engagerar sig i kvinnors säkerhet i Israel/Palestina. Därför anser vi att vi har mycket att lära och vi ansökte om pengar för att kunna genomföra en studieresa och sedan skriva en rapport utifrån den. Vi gör inte anspråk på att denna rapport är vetenskaplig utan återger endast återger de intervjuer vi gjort med olika nyckelpersoner i organisationerna i Israel/Palestina. Det är i huvudsak NGO: s som jobbar med kvinnors rättigheter, skydd och säkerhet; i likhet med i Sverige. Syftet med rapporten är att den ska vara uppbyggd på enkelt sätt för att kunna komma både myndigheter/organisationer i Sverige och Israel/Palestina tillgodo men också att de intervjuade organisationerna ska kunna använda rapporten rent praktiskt i sitt arbete.

Vi har genomfört tretton intervjuer med olika nyckelpersoner i Israel/Palestina. Intervjuerna har skett efter en i förväg uppgjord frågeguide (se bilaga) och vi har anpassat frågorna efter den verksamhet vi har mött. Vårt urval har skett både riktat och slumpmässigt eftersom vi gjort upp om en del möten i förväg och andra på plats i landet. Urvalet av intervjupersoner har varit beroende av tidsaspekt, geografiskt avstånd och vilka som haft tid att ställa upp. Det som alla intervjuade organisationer har gemensamt är att de på olika sätt jobbar med och är engagerade i kvinnors livsvillkor. Vi har även tagit upp frågor om HBTQ eftersom HBTQ personer också omfat-

tas av hedersrelaterat våld och förtryck. Detta är en särskilt utsatt grupp. Intervjuerna har vi spelat in på Mp3 och sedan har vi transkriberat dem och sammanställt dem. Vi har utgått från informanternas egna ord och gjort är sammanfattningar av vad de berättat för oss. I möjligaste mån har vi försökt undvika att tolka och läsa in saker utan att vara trogna originalintervjun. Det innebär att vissa saker som eventuellt kan uppfattas som stötande och liknande är vad informanterna själva uttryckt och är inte vad vi själva anser. Det bör också påpekas att vi översatt materialet själva och vid översättningar kan det alltid medföra glidningar i innebörden. Vi ber om överseende med det.

Det är viktigt att tänka på att Israel/Palestina är ett samhälle som präglas av konflikt där militarism och våld är inslag i vardagen. Den förmildrande lagstiftning, avseende hedersmord i de palestinskt dominerande områdena, gör att hedersrelaterat våld är utbrett där; områdena präglas av könssegregation, hög grad av sexualmoralism förekommer och kvinnor rör sig inte fritt i samhället. I våra intervjuer tar vi upp mycket tabubelagda ämnen vilket naturligtvis också ibland återspeglas i de svar vi fått. Överlag tycker vi ändå att informanterna är mycket modiga och frispråkiga och på alla möjliga sätt varit tillmötesgående och hjälpsamma. Denna kunskap är till stor nytta både i verksamheter i Sverige och i Israel/Palestina, likväl som på andra håll i världen.

Kapiteluppdelningen är som följer: introduktion till Israel/Palestina, våldssituationen avseende förebyggande arbete, den akuta situationen och efterarbetet, hur situationen för HBQT (HomosexuellaBisexuellaQueerTransexuella) samt analys. Det finns även en kort presentation av de intervjuade organisationerna (se bilaga).

2. Israel/Palestina

2.1 Introduktion¹

De nuvarande palestinska och israeliska områdena ingick i det brittiska mandatet Palestina, som 1917 erövrats av britterna från det ottomanska Turkiet. Samma år lovade Storbritannien i Balfour-deklaration att man skulle bistå den sionistiska rörelsen med att upprätta ett judiskt nationalhem i Palestina. Deklarationen väckte starka reaktioner bland Palestinas araber.

År 1922 blev Palestina ett brittiskt mandatområde under Nationernas Förbund och den judiska invandringen började tillta men sköt i fart i samband med Hitler-Tysklands judeförföljelser på 1930-talet. Detta ledde till ökade spänningar mellan judar och araber. Gradvis byggdes två ekonomier upp i Palestina; en judisk och en arabisk. År 1947 överlät Storbritannien Palestinafrågan till Förenta Nationer², vars generalförsamling antog en resolution (Nr 181) om att Palestina skulle delas i en judisk och en arabisk stat. Den judiska staten skulle bestå av 55 procent av Palestinas landyta och den arabiska staten av 45 procent av landytan medan Jerusalem skulle ställas under FN:s förvaltning. Judarna accepterade förslaget men inte palestinerna eller de arabiska staterna som istället förslog en "demokratisk enhetsstat".

I samband med den judiska staten Israels bildades 1948 bröt det första av flera krig ut mellan Israel och de omgivande arabstaterna. Det första kriget slutade 1949 med att Israel upptog 77 procent att det gamla mandatet Palestina och att 750 000 palestinier flydde eller fördrevs, dvs al-nakba – den stora katastrofen, från israeliskt område till kringliggande arabiska länder. Efter kriget 1948-1949 kom de palestinska områdena, i form av Gaza och Västbanken, att lyda under Egypten respektive Jordanien. Västbanken var fram till sexdagarskriget 1967 en del Jordanien, men efter detta var Västbanken formellt under jordanskt styre fram tills 1988 då man avsåg sig alla anspråk. Sexdagarskriget bröt ut 1967 mellan Israel och dess grannländer, vilket slutade att Israel erövrade Gaza och Sinaihalvön från Egypten. Man erövrade Västbanken och östra Jerusalem från Jordanien. Dessa områden ställdes under israeliskt militärstyre. FN antog samma år resolution 242 som bl.a. kräver reträtt från alla ockuperade områden. Till följd av sexdagarskriget tog de palestinska gerillarörelserna över PLO (Palestine Liberation Organization) med al-Fatah i spetsen och Yassir Arafat blev ledare. Rörelsens mål var att utplåna den judiska staten och därmed bereda vägen för palestinska flyktingar att återvända hem.

I oktober 1973 gick Egypten och Syrien till överraskande anfall mot Israel som lyckades avblåsa kriget. År 1974 erkände arabstaterna PLO som den enda lagliga representanten för det palestinska folket. Högerblocket Likuds valseger ledde till att nya bosättningar anlades på ockuperat område. Under 1978 genomfördes de första Camp David-avtalen för att skapa ett ramverk för fred, vilket ledde till bl.a. fredavtal mellan Israel och Egypten, som fick tillbaka Sinai. Israel kontrollerade genom sin bosättningspolitik stora landområden på Västbanken. Detta ledde till stor frustration hos palestinerna och ett palestinskt uppror, den första Intifadan, inleddes 1987. Israel besvarade med kollektiva bestraffningar som deporteringar, hussprängningar och utgångsförbud. Israel lät inte längre palestinerna röra sig fritt mellan Gaza och Västbanken.

Osloavtalet 1993 innebar en principiell överenskommelse om begränsat palestinskt självstyre på Västbanken och Gaza i väntan på att en palestinsk stat skulle inrättas. Israel erkände för första gången PLO som det palestinska folkets representant och PLO erkände formellt Israels rätt att existera inom säkra gränser. PLO-ledaren Yassir Arafat lät inrätta en nationell palestinsk myndighet som försågs med en polisstyrka. Olika motståndare på båda sidor försökte sabotera fredsprocessen genom självmordsbombningar och massakrer, men trots detta framskred fredsprocessen fram tills dess den israeliska premiärminister Rabin sköts till döds 1995 av en religiös-nationalistisk jude. Högern vann valet året efter i Israel och bosättningarna fortsatte att utökas. Valet 1999 vann Arbetarpartiet och Ehud Barak blev premiärminister. Nya fredsamtal ägde rum 1999 i Camp David med Barak, Arafat och USA:s president Bill Clinton, men förhandlingarna gick i stöp. Barak förlorade valet 2000 och högerledaren (Likud) Ariel Sharon vann, som tidigare samma år hade triggat igång den andra Intifadan genom att besöka Tempelberget i Jerusalem.

Fruktlösa fredsförsök

Efter Sharons valseger i Israel skedde 2002 storskaliga militära angrepp mot de palestinska områdena, som en konsekvens av en rad palestinska självmordsattacker. Västbanken återockuperades av Israel och man krävde att Arafat tog avstånd från terrorism.

Det genomfördes fruktlösa fredsförsök med bl.a. "Fredsplanen för fred" där Sharon och den nyvalde palestinske premiärministern Mahmoud Abbas deltog. Självmordsbombningar fortsatte från palestinska håll genom de två palestinska islamistiska rörelserna Hamas och Islamiska jihad varav Israel påbörjade bygga en "säkerhetsbarriär" mot Västbanken som till största del var byggd på palestinsk mark. De judiska bosättningarna på palestinska mark fortsatte också att växa. Det palestinska styret hade problem med både korruption, laglöshet och anarki. President Yassir Arafat dog 2004 och Mahmoud Abbas övertog ledningen av PLO. Abbas vann självstyrets presidentval i januari 2005. Hamas och Islamiska jihad deltog inte.

I augusti och september 2005 utrymde Israel Gaza och över 8 000 judiska bosättare flyttades därifrån. I början av 2006 steg spänningarna i de israelisk-palestinska relationerna i samband med att islamistiska motståndsrörelsen Hamas vann över det regerande al-Fatah. Palestinierna var missnöjda med al-Fatahs korruption och sin oförmåga att upprätthålla lag och ordning. Efter Israel hade lämnat Gaza stred Hamas-

En av de stora frågorna, mellan israelerna och palestinierna, är vem som har rätten till Tempelberget i Jerusalem. I bakgrunden syns klippmoskén med klagomuren framför. Klagomuren är indelad i två områden; ett för män och ett för kvinnor.

och Fatah-anhängare och tillslut kontrollerade Hamas området. De politiska stridigheterna ledde till att det inte blev någon väl fungerande regering och därtill satt en tredjedel av parlamentsledamöterna, Hamas representanter på Västbanken, i israeliskt fängelse. Raketer avfyrades från Gaza in i Israel varav israeliska marktrupper skickades in i Gaza 2008. Israel drog sig tillbaka och samma år trädde en sex månaders vapenvila i kraft mellan Israel och Hamas i Gaza. Raketbeskjutningen från Gaza, som aldrig helt upphört, ökade mot slutet på vapenvilan. Israel skärpte åter blockaden men frigav ca 200 palestinska fångar.

Den 27 december 2008 inledde Israel massiva bombattacker mot Hamasmål i Gaza. Avsikten sades vara att få slut på raketbeskjutningen mot Israel och att tvinga Hamas till en ny, bättre vapenvila. Israel förklarade området närmast Gaza för en "stängd militär zon". Vissa hjälpsändningar släpptes in

men inga journalister. FN:s högkvarter i Gaza sattes i brand av israeliska raketer. Israel utlyste ensidig vapenvila i januari efter omvärldens löften om att motverka insmugglingen av vapen till Gaza. Över 1 300 palestinier hade då dödats, varav minst 700 civila, och tiotusentals hade blivit hemlösa. Den materiella förstörelsen var mycket stor. På den israeliska sidan hade 13 människor dödats i samband med kriget. I valet efter konflikten i Gaza blev det högerpartiet Likud som bildade regering och Benjamin Netanyahu blev premiärminister i Israel i mars 2009. De interna politiska stridigheterna mellan Fatah och Hamas fortsatte och förhandlingarna mellan dessa misslyckades. Man beslutade att ha val parlamentsval i jan 2010, som sedan sköts upp på obestämd tid.

3. Våldssituationen

3.1 Förebyggande arbete

Det förebyggande arbetet mot våld består mycket av att dels utbilda kvinnor, främst kring kvinnofrågor, men också av centra dit kvinnor kan komma om de har problem i sin livssituation.

Organisationen **Ischa l'Ischa** (Kvinna till Kvinna på hebreiska) är en feministisk organisation som startades av en grupp feminister 1983 och var ett resultat av deras arbete för kvinnofrigörelse och kvinnors rättigheter under 1970-talet. Organisationen är uppbyggd som ett kollektiv och de har stormöten en gång i månaden. Besluten tas genom konsensus och kan handla om principiella likväl ideologiska frågor. Organisationen förespråkar bland annat ett förbud av köp av sexuella tjänster. De stödjer för tillfället inte det rådande lagförslaget då det inte nämner kvinnorna eller garanterar kvinnorna skydd och försvar. I nuläget nämns inte kvinnorna med ett enda ord och det enda som framhävs i förslaget är vad som ska hända med de män som åtalas. De har tagit den svenska lagstiftningen och försöker anpassa den till den israeliska lagstiftningen utan att ta i beaktande vad de svenska kvinnoorganisationerna har påtalat och som man också tagit viss hänsyn till i den svenska lagstiftningen. I det lagförslag som nu finns i Israel säger man att mannen, när han tas för brottet, ska erbjudas utbildningsprogram annars döms han till fängelse i sex månader. Kvinnan däremot, den prostituerade, erbjuds inget utbildningsprogram eller något arbete eller skydd mot ytterligare våld.

De kvinnor som Ischa l'Ischa har fått kontakt med ingår i Anti-trafficking projektet och är aktiva där. Kvinnorna gör uppsökande verksamhet genom att gå till stränderna och till de kvarter där prostituerade håller till. De håller kontakt med "informatörer" som underrättar dem om pågående verksamheter och uppmuntrar dem till att hålla kontakt med organisationen. De flesta "informatörerna" är ryskor eftersom flera av kvinnorna som är traffickingoffer i Israel, och har kommit dit ofrivilligt och/eller sålts dit, är ryskor eller andra immigranter från de forna öststaterna. Den projektansvariga talar ryska. De vet att även finns palestinska kvinnor och Mizrahim kvinnor³. Det finns numera ett statligt projektstöd till detta arbete och de har en kvinnojour i Tel Aviv samt ett rådgivningscenter för traffickingoffer och lokala prostituerade kvinnor. Projektet bjuder in kvinnorna genom uppsökande verksamhet där kvinnorna befinner sig. De ingår då i projektet tillsammans med socialarbetare. En del kvinnor har lämnat prostitutionen och arbetar numera i projektet och en del ingår i ledningsfunktionen.

Det arbetar fyra personer i Ischa l'Ischa; en huvudsamordnare, två projektsamordnare och en som har hand om fundraising. Ischa l'Ischa är en icke –hierarkisk organisation det vill säga inga chefer, sekreterare etc. Alla är jämlika i beslutsprocessen såväl anställda/aktivister som volontärer/aktivister. Det organisatoriska arbetet sker via styrgrupper. Frågor

tas upp i kollektivet och de som vill arbeta med det anmäler sitt intresse och alla kan anmäla sig till det som de känner för. Styrgruppen tar hand om frågan de ska jobba med och följer upp arbetet. Det handlar om feministisk utbildning, arbete ute på skolor, säkerhetssituationen i området.

Kvinnor i Israel känner en enorm press från samhället när det gäller att vara tvungen att föda barn, att bli mammor. De pressas till att föda barn före allt annat. En kvinna väljer hellre artificiell befruktning eller hormonbehandling i årtal än att adoptera barn. Äggcellsdonationer är olagliga i Israel, men trots detta förekommer handel av äggceller⁴. Det är främst unga kvinnliga studenter som säljer sina äggceller. Dessa får först en hormonbehandling så äggcellsproduktionen ökar, därefter flygs dem utomlands där ingreppen görs. Man tar då äggceller från deras andra äggstockar till ofrukt-samma israeliska kvinnor eller kvinnor i Indien som föder barnen åt en israelisk familj. Det är en marknad eftersom de som gör ingreppen bryr sig inte om hur många de ägg de tar ut eller kvinnans välmående. Googlebaby⁵ är en berömd dokumentärfilm som handlar om surrogatmödraskap och utnyttjande av fattiga kvinnor i andra länder. Det barnlösa paret köper barnet online.

Det föreligger ett lagförslag om att tillåta äggcellsdonationer och troligen kommer det att bli lagligt. Det kvarstår dock mycket innan detta sker inte minst från religiöst håll eftersom man inte är på det klara hur barnets härkomst ska tolkas; det vill säga om barnet är judiskt eller icke-judiskt om det har blivit befruktat på konstgjort sätt. Organisationen är för lagen och de vill också att den ska omfatta lesbiska kvinnors rätt till äggdonation; både som givare och mottagare. De vill också genom lagregleringen tillförsäkra kvinnan frihet att välja. De vill också problematisera över huruvida det är ett fritt val att sälja sina äggceller om det handlar om att bekosta sina studier. De vill också försäkra sig om hur det påverkar kvinnans hälsotillstånd och de vill att de juridiska aspekterna vägs in. Media är mycket styrd. När de försökte sprida information om äggcellsdonationerna så presenterades i TV –inslaget en helt annan version som snarare uppmuntrade moderskapet, som ses som heligt och oantastligt, än att ge behövande kvinnor hjälp. De var helt chockade av inslaget.

Moderskapet, i form av att kunna få barn, är en väldigt viktigt i den israeliska identiteten; speciellt bland de ortodoxa judarna. Bilden visar rysk-ortodoxa judar i Jerusalem.

Militärtjänsten är obligatorisk för både män och kvinnor i Israel. Männen får dock oftast de mest utsatta positioner medan kvinnor ofta får syssla med sjukvård etcetera – det vill säga mer "kvinnliga" uppgifter inom försvaret. Bilden är från en militärparad vid klagomuren: vapnen står uppställda vid bordet.

Hjälptelefon för våldtagna kvinnor

I Ischa l'Ischa tidiga arbete tog man upp sexuella trakasserier, våldtäkter och annat våld mot kvinnor och bestämde sig för att göra något åt det. De startade från början en hjälptelefon "hot line" för hjälpsökande kvinnor. Så småningom utmynnade detta frivilligarbete till organisationer/ NGO: s som arbetade med detta. De blev mer specialiserade kring olika problem och mer "anpassade" samt tillrättalagda från att ha startat som en radikalfeministisk rörelse. Det var samma utveckling för kvinnojourerna som startade likadant med en icke hierarkisk struktur och som tyckte männen som slog skulle sättas i jourer i stället för kvinnorna. De gick från att var rena NGO:s till att bli mer professionella. De våldutsatta kvinnorna får ett utmärkt emotionellt och lagligt stöd hos jourerna.

Organisationen upplever i likhet med andra NGO:s att bidragsgivarna är besvärade om de tar särskilda politiska ställningstaganden, som att starkt kritiserar den rådande maktapparaten, och det får ibland ekonomiska konsekvenser för organisationen. De anlitar hellre NGO:s utomlands som t.ex. Kvinna till Kvinna eller NGO:s utan statlig inblandning och som stödjer deras ideologiska ställningstagande. De är ofta ute och föreläser. Exempelvis är "Stoppa traffickingprojektet" ofta ute och föreläser för t.ex. polisen och berättar för blivande poliser vad en prostituerad och traffickingoffer har gått igenom samt hur det påverkar dem som människor. Det politiska stödet har framför allt handlat om enskilda medlemmar från Knesset⁶, som har gett stort stöd. Organisationens uppgifter inte tagna ur luften utan är forskningsbaserade, vilket uppskattas av politikerna. När det gäller exempelvis äg-

donationer så gjorde de en två år lång studie i ämnet innan de lämnade över sitt svar till politikerna.

En annan fråga som man studerade noga var en form av preventivmedel en s.k. p-spruta som gavs mest till etiopiska kvinnor som gästarbetade i landet. Bakgrunden var att en socialarbetare märkte att det inte togs emot babykläder, som skulle delas ut till behövande, i ett bostadsområde med etiopiska gästarbetare. De hade inte haft några bebisar på tre år i området. Socialarbetaren kontaktade då organisationen som undersökte det närmare. Under tiden började socialarbetaren tala med kvinnorna i det området och det visade sig att alla kvinnor i fertil ålder kom i kontakt med fick p-spruta. Kvinnorna fick en spruta av läkaren var tredje månad. Liknande undersökningar, som på den färgade populationen i USA och på judiska kvinnor från öststaterna, har visat på en högre grad av användande av p-spruta samt även delar av tredje världen.

Kvinnorna fick inte några alternativ och om man inte vet om alternativen är det inte fri vilja. Försvaret från läkaren var att de var vana från Etiopien att ta sprutor varav de fick sprutor, men då organisationen undersökte det närmare så visade det sig att kvinnor i Etiopien oftare använder p-piller i stället för p-spruta. Däremot fick organisationen uppgifter av judiska, såväl som andra rekryteringsfirmor i Etiopien, att i Israel är det svårt att fostra barn och då ska kvinnorna använda det varav dessa bad om det när de var på plats i Israel för att arbeta. Därför startade organisationen en undersökning som gick ut på att intervjua kvinnorna, men det inte var helt lätt då det ses ett personligt och känsligt ämne vilken form av preventivmedel man använder. Organisationens fick då veta om

flera olika biverkningar såsom blödningar och smärtor genom hela perioden på tre månader till nästa spruta. Rapporterna har en sammanfattning som är lättillgänglig för de europeiska kvinnoorganisationerna. Nästa steg är att lyfta detta som en stor etisk principfråga som handlar om rasism inom läkarvetenskapen. Kvinnorna ska erbjudas alternativ.

Leyla Mozzali⁷ har skrivit en rapport "Vapnet på köksbordet" om vikten av ett vapenfritt hem, grundad på de många övergrepp och brott orsakade av vapen i hemmen. Militärtjänst är obligatorisk för både kvinnor och män. De är personligt ansvariga för sina vapen och tar med dem hem under permission. Mozzali gjorde en undersökning om de kvinnor som dödades av sin manliga partner under de senare åren och såg att en stor del av kvinnorna skjutits av sina män, som ofta var anställda som säkerhetsvakter, militär, polis och dylikt. Det är stor tillgänglighet på vapen i samhället och de måste ta hem sina vapen efter jobbet. Därför har det startat en ny organisation i Israel som heter New Profile och som talar om att avmilitarisera Israel som idag är militariserat.

Frågan om hedersrelaterat våld är något man hanterar mindre inom Ischa l'Ischa då det enligt dem är mer förekommande i det palestinska samhället och något som de palestinska organisationerna jobbar med. Orsaken till att hedersrelaterat våld är vanligare i det palestinska samhället beror på att det är mer patriarkalt och traditionellt. Det beror bl a på att palestinier diskrimineras i det israeliska samhället och förblir fattiga; då lever traditionerna kvar. Utan att peka någon särskild etnisk grupp, menar intervjupersonen att det finns hedersrelaterat våld och att det har förvärrats den senare tiden.

Tre religiösa domstolar vid sidan av civil domstol

I Israel finns tre religiösa domstolar och en civil domstol. De tre religiösa domstolarna består av en judisk, en kristen och en muslimsk. Man kan välja vilken domstol man vill gå till. Beroende på vilken domstol man först vänder sig till så blir det där processen avgörs t.ex. om ett par ska skiljas och ena parten går till en kristen domstol först och den andre söker civil domstol så gäller den kristna domstolen. De flesta religiösa domstolar är till männens fördel, då de är baserade på tro och religion och ologiska resonemang. Ischa l'Ischa berättar att Kayans medarbetare, vilka de samarbetar och delar lokal med (mer info om Kayan kommer senare i texten), som går med kvinnor till dessa religiösa domstolar menar det är som att gå hundra år tillbaka i tiden. När Kayan medverkar försöker de andliga ledarna vara bättre och inte överchauvinistiska, som annars, för de vet att då kan det hamna i media eller spridas till andra domstolar. Det är också andra problem eftersom i den civila domstolen talar de endast hebreiska medan i de andra domstolarna talas arabiska. Dessutom är processen enklare och snabbare i den religiösa domstolen och man behöver inte ha advokat med sig utan kan gå dit och föra sin egen talan. Fördelen är att det inte har någon betydelse vilken inkomst man har men nackdelen är att dessa domstolar missgynnar kvinnor. Den civila domstolen hade varit bättre för kvinnor om den var gratis; de behöver gratis tolk och gratis advokat.

Kvinnorna som tar kontakt med Ischa l'Ischa behöver juridisk rådgivning; de behöver någon som går med dem i domstolen. Det handlar om vårdnad om barnen t.ex. skilsmässa är det ett stort problem i den judiska domstolen

där kvinnan kan förvägras skilsmässa i årtal av mannen. Mannen kan ändå gifta om sig och skaffa ny familj men kvinnan kan inte det så länge han vägrar skilsmässa. Det är inte ovanligt att mannen pressar henne på pengar så hon får betala sig fri. Ibland uppmanar den judiska domstolen kvinnan att göra som mannen säger även om han gör fel. Det är ett korrupt system där mannen måste ge sitt godkännande. I den civila domstolen hade ingen hade frågat om mannens tillåtelse utan domstolen hade bestämt.

Ischa l'Ischa och Kayan menar att det ska vara ett val vilken domstol man väljer men oftast blir kvinnan tvungad till den religiösa domstolen av olika skäl. Den religiösa domstolen, åtminstone den judiska, bestämmer över det som gäller när man gifter sig, under äktenskapet och när man dör. Om paret gift sig genom judisk tradition måste de skiljas genom judisk domstol även om de är totalt sekulära i sitt levnadssätt och i sina åsikter. Det finns nu en organisation som tar hand om kvinnor som förvägras skilsmässa och försöker hjälpa dem. De har utformat ett juridiskt dokument som paret skriver på innan de ingår äktenskap som gör att mannen inte kan vägra kvinnan skilsmässa om så skulle bli aktuellt. I synagogor i Amerika förekommer det att det ingår i vigselceremonin idag och många kvinnor använder det idag.

Ischa l'Ischa samarbetar med alla som har överensstämmande ideologi och man är jobbar gärna i koalitioner av olika slag bl a resolution 1325, HBTQ grupper, områdesarbete, politiska lobbygrupper, Kvinnor för Fred, säkerhetstänkandet i Israel osv. Aktivismen och ändamålet avgör koalitionen. Varje projekt gör undersökning, forskning och kartläggning. Organisationen har ett stort bibliotek där all feministisk aktivism och forskning finns arkiverad och det används flitigt av andra. Kortsiktigt vill man fortsätta som ett multikulturellt center för kvinnor. Män får gärna delta i och stödja aktivism men inte ha en beslutsfattande position i kollektivet. Förtrycket av palestinier överlag och även judiska kvinnor från Östeuropa måste också upphöra osv. Det långsiktiga målet är att Ischa l'Ischa inte behövs mer.

Kayan

Kayan startades 1998 av palestinska kvinnor som bor i Israel. Den juridiska avdelningen i Haifa startade 2004-2005. Syftet med organisationen är att förändra kvinnors ställning i samhället; som kvinna, som israel, som arab - kort sagt som medborgare. De arbetar både med påverkansarbete riktat mot beslutsfattarna, men även med påverkansarbete inom den arabiska gruppen. Organisationen grundades av en grupp gräsrotsaktivister, som hade träning i empowerment⁸ för kvinnor och höll kurser om kvinnors rättigheter samt gav juridisk rådgivning. Kayan, som är verksamma i Haifa, berättar att det händer att de får konsultationer som rör ärenden som handlar om hedersrelaterat våld och HBQT personer. De får veta olika alternativ och om kvinnans liv är hotat ska hon gå till en kvinnojour och få skydd. Man ger de, som är starkt hotade t.ex. lesbiska, möjligheten att åka utomlands och byta identitet men de tar inte beslutet åt dem. Det finns NGO: s utomlands som hjälper till och tar emot kvinnor som behöver fly.

Kayan arbetar inte med familjen som hotar; man har inte kapaciteten eller personella resurser att göra det. Ibland vill kvinna att någon går in och förhandlar med familjen och det är i så fall socialarbetare som utför det arbetet. Socialarbetarna är statligt anställda och har genomgått utbildning till socialarbetare. När det kommer till frågan om "heder" så är

det en definition man inte accepterar även om man inte vill ignorera problemet utan intervjupersonen menar att det är fler och fler kvinnor som dödas och det är ett internationellt problem som inte kan hänföras till det arabiska samhället. Kvinnor dödas på grund av sitt kön även i europeiska länder. De dödas för de är kvinnor och för att de är svagare än män. Äkta män dödar fruar i alla samhällen. Det är en skillnad och det är orsaken till att man dödar kvinnan. En europeisk kvinna blir sällan dödad för att hon har sex med sin pojkvän.

Anledningen till att de inte vill benämna hedersmord som hedersmord är för att det används av den israeliska staten mot den arabiska befolkningen. Det är en intern angelägenhet och intervjupersonen vill inte utveckla det mer. Intervjupersonen menar att både européer och den israeliska staten skuldbelägger den arabiska befolkningen och palestinier genom att hävda att de mördar sina kvinnor, att de är obildade, att de är efterblivna och det finns mycket rasism i undertonerna när de använder begreppet hedersmord. Därför talar man hellre om att kvinnor dödas bara för de är kvinnor även i det arabiska samhället och att det har sitt ursprung från det patriarkala systemet som uppkom för länge sedan. Det innebär att om kvinnan inte följer den väg som utstakats för henne av män, så straffas hon genom att dödas. Enligt intervjupersonen handlar det om alla slags diskriminering av kvinnor som har sitt ursprung i denne struktur. Hedersrelaterat våld handlar om att männen i familjen ska kontrollera kvinnans sexuella aktivitet, hur hon uppför sig, vem hon ska gifta sig med. Även i partnervåld handlar det om kontroll av kvinnan och det är oftast mannen som dödar kvinnan.

Den civila lagstiftningen i Israel är bra när det gäller mord och våld i familjen. I det arabiska samhället så straffas män som begår brott mot kvinnor; olika straffsatser tillämpas. När mordet sker inom kvinnans egen familj, med flera inblandade, så läggs det dock oftast ner utan åtgärd. När det är ett hedersrelaterat mord finns inga bevis och det går inte att belägga brottet. Det innebär att i praktiken så särbehandlas hedersrelaterade fall och lagförs sällan pga. av brist på bevis. Ingen religiös lag tillåter hedersmord. Det innebär att om en kvinna blir mördad så går det automatiskt till en civil domstol då det är en kriminell handling. Kriminalitet är inget som de religiösa domstolarna ska ha hand om.

Sexuella förbindelser är tillåtna efter 18 års ålder enligt vanlig lag; undantag kan göras ner till 16 års ålder. Familjelagarna t ex sharialagar, inom islam, eller grekiskt ortodoxa kyrkan tar inte upp det som är kriminellt eller inte, det kan kriminallagstiftning göra i länder där de religiösa texterna utgör hela lagen som i Saudiarabien. Det står dock i den grekiskt ortodoxa äktenskapslagen att om en man gifter sig med någon som inte är oskuld så kan han skilja sig. Då kan han skicka ett brev till den religiösa domstolen som påtalar att hon inte är oskuld och han får skilsmässa. Sharialagen säger dock att det inte är tillräckligt skäl att skilja sig för att hon inte var oskuld. Oskuldsfrågan är inte något som hanteras särskilt mycket i familjelagarna utan är mer ett socialt dilemma.

Skilsmässa är svårt för kvinnor

I Israel är det tillåtet med abort men om den sker utan medicinska skäl får man betala den själv utan sjukförsäkring. Det går att få den utförd privat men det är inte så lätt men annars helt korrekt. Det är inte olagligt att göra abort. En kvinna, som Kayan var i kontakt med, ville gör abort hade inte råd för hon var ekonomiskt beroende av maken och hon valde då att föda barnet; mannen ville inte att hon skulle göra abort.

Haifa Women's Coalition är ett kvinnocentrum där både Ischa L'Ischa, Kayan och Rapecentret i Haifa delar lokaler.

Skilsmässa, liksom äktenskap, kontrolleras helt av de religiösa samfundet; gifter man sig religiöst så måste man skilja sig religiöst. Undantaget är ett blandäktenskap med en kristen och en muslim eftersom de t.ex. inte kan gifta sig religiöst. Det är olika vem som kan begära skilsmässa i t ex sharialagarna (Islam) kan kvinnan inte begära skilsmässa såvida hon inte kan bevisa att det är stora problem i deras äktenskap som gör det omöjligt för henne att leva med sin man. I så fall är det lika möjligt för henne som för mannen. När det gäller katoliker och protestanter är skilsmässa inte möjligt utan det är endast möjligt i den grekiskt ortodoxa kyrkan. En del, det gäller båda parter, konverterar därför till grekisk-ortodoxa kyrkan för att kunna skilja sig. Kayan menar på att man ska ta bort denna rättighet från religiösa samfund och göra det till en civil angelägenhet inom den civila lagstiftningen.

Åldern för giftermål är 17 år men de försöker nu ändra det till 18 år. Tvångsäktenskap är emot lagen och det är också emot sharialagarna och andra religiösa samfunds regler: äktenskap som förrättats med tvång kan upphävas. Det är mer ett socialt problem än ett juridiskt problem i Israel. En kvinna som anser att hon blivit tvångsbortgift och kan bevisa det får rätt i en domstol. De som gifter sig utan äktenskapskontrakt, i t ex sharialagarna ska man ha ett äktenskapskontrakt, väntar tills hon har åldern inne för äktenskap det vill säga 17 år. Polygami förekommer men är förbjudet av staten Israel. Problemet är att sharialagarna tillåter polygami, vilket innebär att om en man kommer och vill äkta en andra fru så kommer han få det godkänt enligt sharia. Båda fruarna har rättigheter enligt sharia.

Det är möjligt att leva som sambo i Israel men inte särskilt accepterat och inte många lever ihop utan att vara gifta. I den israeliska lagen, som togs från den brittiska, är det förbjudet att våldta inom äktenskapet och kvinnan kan gå till polisen och domstolen med det. Det är ändå svårt att bevisa att samlaget skedde mot hennes vilja. I de religiösa lagarna förekommer inte den frågan det vill säga våldtäkt inom äktenskapet förekommer inte eftersom det inte anses vara möjligt. Enligt intervjupersonen ska religion vara skild från stat och lagstiftning.

Kayan samarbetar med andra NGO: s och människorättsorganisationer; ibland statliga myndigheter men endast i undantagsfall. De har inget direkt internationellt samarbete utom med en organisation i Ramallah (Västbanken)

angående de kristna religiösa domstolarna som är besvärliga. Intervjupersonen tror att det skulle vara svårt med internationellt samarbete då det rättssystem som råder i Israel med olika domstolar gör det svårt. Det finns inte i moderna samhällen som Europa och USA. Det är inte heller jämförbart med arabländerna där de bara har religiös lagstiftning. I Israel är det en blandning. Situationen är unik och även om det skulle hjälpa till att vidga vyerna så skulle det innebära en utmaning. Kayan har inga statliga medel utan får bidrag från fonder i Europa och USA. De har också önskemål om att forska om de kristna domstolarna som idag är helt utan tillsyn och helt självständiga i förhållande till staten. Det gäller inte shariadomstolarna. Intervjupersonen tror att det hade gynnat deras verksamhet om den varit kopplad till forskning och då gett dem en plattform. Avslutningsvis behövs mer utbildning om frågorna, både för kvinnor och för män på alla nivåer ute i samhället. Empowerment ger en social förändring på sikt. Våld är i alla samhällen är ett stort problem.

Hjälpcentret i Beersheba

Hjälpcentret i Beersheba driver en gratis jourtelefon för alla som behöver hjälp. Jourtelefonen bemannas av 171 frivilliga som turas om med bemanningen. De driver också ett behandlingscentrum i Beersheba som bemannas av utbildade socialarbetare med olika inriktning. Där kan man utföra långtidsbehandling för olika problem. Centret har också en utbildningsavdelning och en avdelning som arbetar förebyggande. De anordnar workshops, seminarier och olika kurser. Centret har en friskola och en förskola. De samarbetar med kommunen. De anlitar vid behov ett privat skyddat boende för de kvinnor som utsätts för våld och hot. Utbildningsavdelningen har genomfört 1434 seminarier, workshops och kurser. Dessa utbildningar har riktat sig till skolor såväl som till professionella som poliser, jurister och socialarbetare som arbetar med dem som utsätts för sexuella övergrepp. Centret har även utbildat militären och utbildat föräldragrupper. Ungdomar från 13 års ålder arbetar frivilligt med olika uppgifter och tar reda på allt de kan om övergrepp som sker och det utmynnar senare i projekt som de tar hand om. I projekten ingår olika övningar kring könsroller, attityder och liknande; 342 grupper har arbetat med detta sedan 2009. Det finns speciella grupper som jobbar med dem som är i riskzonen för att råka illa ut.

Slutprojektet kan bli en film, musik/sång/poesi, informationsmaterial kring undersökningen som de trycker upp och delar ut i skolor. Alla projekten ingår sedan i ett särskilt arrangemang som kallas "White Night" och som förekommer i Beersheba varje år. Det ingår då att unga "ambassadörer" ger ut information till alla som besöker arrangemanget. Alla skolor i hela södra Israel ingår ändå ner till Negevöknen (det största området i Israel; 180 kommuner och städer ingår i det området) och inte endast Beersheba. Centret får statligt stöd utifrån den statistik de får på jourtelefonen och hur många som de når med utbildningsinsatser osv. Det stödet utgör 20 % av den ekonomiska verksamheten. Övrigt stöd utgörs av bidrag från olika fonder, privata gåvor och sponsring från företag. De har visst internationellt stöd från Förenta staterna; färre från Europa.

De arbetar direkt med ungdomar med sexualupplysning men på ett sätt som är anpassad efter regionen. Det är ett högst aktuellt och viktigt ämne när man är i tonåren. Det är ett mycket känsligt ämne, inte minst där de verkar

Sexuella övergrepp mot barn förekommer både i de israeliska och i de palestinska områdena. Detta har flera organisationer berättat om som exempelvis Hjälpcentret i Beersheba, Mehwar center och Rapecentrat i Haifa. OBS! Barnen på bilden har inget att göra med texten.

i södra Israel. Först mötte de på motstånd men genom att arbeta via kommunerna fick de lov att utveckla arbetet. De arbetar direkt med de arabiska kommunerna också genom att gå via de styrande. De som håller i utbildningarna där är arabisktalande personer/professionella från området och de samarbetar också med andra organisationer på orten ifråga. De har särskilda samordnare för mer slutna bosättningar som riktar sig till den etiopiska gruppen, de ryska bosättarna osv. De har uppsökande verksamhet och jourtelefon för dem.

Centret utbildar även militären. De tar upp teman som hur man motverkar sexuella trakasserier, vad man kan göra åt dem, problem som uppstår vid relationer mellan chefer och underordnade osv. Soldaterna får också veta vad man kan göra om man råkat illa ut och får veta sina lagliga rättigheter och var man kan få professionell hjälp. I själva programmen utgör temana som sexuella trakasserier och sexuella övergrepp en stor del av det de tar upp. De talar mycket om könsroller och specifikt om hur kvinnor uppfattas, synpunkter på deras klädsel, var och när hon vistas osv. De arbetar direkt med att spränga tabun och motverka ryktesspridning. Forskning kopplat till centret från universiteten, bl a Ben Gurion Universitetet finns och pågår.

Centret har en egen hemsida. Där informerar de bland annat om projekten för 2010 där de planerar att utveckla sina träningsprogram för volontärer, ungdomar och föräldrar. Det är en myt att t ex sexuella övergrepp endast drabbar kvinnor menar de; det drabbar också män och barn av båda könen. När det gäller sexuella övergrepp mot barn är statistiken 50/50 vad gäller pojkar och flickor under tolv år. Man hoppas på att fler europeiska organisationer intresserar sig för deras arbete och de önskar erfarenhetsutbyte med andra.

Svenska generalkonsulatet

Svenska generalkonsulatet i Jerusalem jobbar med olika NGO:s i området när det gäller det förebyggande, akuta och efterarbetet till våldssituationen för kvinnor. Kontakterna med dessa NGO:s sköts av bl.a. den NGO-ansvariga på svenska generalkonsulatet. Dennes ansvarsområde är i huvudsak den privata sektorn och det civila samhället; programmen är i hu-

vudsak på Västbanken, Gaza och i Jerusalem. Arbetet med NGO:s i regionen har pågått under längre tid och startade redan innan den första Intifadan. Efter Oslo-avtalen 1994 har ett flertal NGO:s startats upp och de nya fokuserar mer på genusbaserat våld; innan dess var det vanligare att kvinnorna kämpade mot ockupationen. Tidigare var det tabu att tala om "hedersmord" och många kvinnoorganisationer prioriterade hävandet av ockupationen och sedan skulle man tala om den sociala situationen. De blev dock tvungna att omprioritera samt ta upp andra ämnen och gradvis blev de sociala frågorna en del av deras agenda. Det var en mer politisk agenda förut men efter Oslo är det mer en social agenda som gäller för NGO: s men de försöker kombinera dessa uppgifter. Genom konsulatet förmedlar man, via svenska NGO: s, stöd till det civila samhället.

Man stödjer tre organisationer; Diakonia, PGS⁹ och Kvinna till Kvinna. Diakonia arbetar mest med rehabilitering för skadade och handikappade palestinier. De hjälper bl.a. en nystartad organisation "the Start of Hope" för funktionshindrade kvinnor. PGS hjälper till med medicinsk hjälp men också, genom en annan organisation, för psykiska problem; Mental Health Organisation. Kvinna till Kvinna stödjer främst kvinnoorganisationer som arbetar med FN resolutionen 1325. Det innebär kvinnors politiska medverkan i fredssprocessen och att motverka genusbaserat våld. Deras huvudsakliga partners är palestinska NGO: s på Västbanken.

En del NGO: s är partibundna. De flesta partier är sekulära och stödjer kvinnoorganisationer men det finns också islamistiska kvinnoorganisationer. De senare är konservativa och försöker införa särskild ideologi. De senaste 6-8 åren har islamiseringen i området ökat och inte minst de islamistiska kvinnoorganisationerna. De försöker framföra kvinnor rättigheter utifrån en islamisk ståndpunkt men är annars inte särskilt ideologiska i sin framtoning. De flesta av dessa finns i norr eller i söder av Israel/Palestina

Association of Women Committees for Social Work

Organisationen AWCSW (Association of Women Committees for Social Work) i Ramallah jobbar på gräsrotsnivå med jag-stärkande kurser för kvinnor i marginaliserade områden för att ta steg mot jämlikhet mellan könen. Verksamheten finansieras främst från internationellt håll. AWCSW har funnits i ca 25 år och grundades för att jobba med jämlikhet och att kunna bygga en demokratisk palestinsk stat. Inom organisationen finns ett hundratal engagerade och man har runt hundra lokalkontor i alla palestinska regioner som t.ex. Hebron, Ramallah, Nablus, Jenin och Tefelt. Man har även lokalkontor i byarna som jobbar direkt med kvinnorna men man finns även i Gaza. Verksamheten ser dock annorlunda ut i Gaza eftersom det man efter den andra Intifadan jobbar mest med socialt arbete. Två av AWCSW kontor har vandaliserats i Gaza av andra palestinska grupper eftersom organisationen är känd som en al-Fatah organisation. I och med att arbetet där handlar om att överleva rent humanitärt så finns det inte möjligheter att jobba för jämställdhet mellan könen och kvinnors rättigheter. De behöver hjälp både internationellt och lokalt.

AWCSW har föreningar i flyktinglägren och man jobbar exempelvis med en kampanj om att skapa medvetenhet om mänskliga rättigheter när det gäller våld mot kvinnor/våldet i hemmet. Om man går in utan att ha lokalsamhällets stöd så kommer man inte lyckas. De första aktiviteter som man

har inom programmet är anordna ett koordinationsmöte med lokalsamhälle. Det innebär att organisationens koordinatörer kontakter det lokala rådet/fullmäktige och lokala CBO:s som jobbar i byn. De personer man främst bjuder in är samhällets ledare/stöttepelare. Man bjuder även in de religiösa ledarna i byn, sheik eller imam samt machtar (klanledare). Organisationer förklarar syftet med projektet och oftast får man höra att byn inte har problem med våld mot kvinnor och att de ofta tror att syftet är att man ska vända kvinnorna mot männen i byn. Organisationen får då förklara att det inte bara gäller våld mot kvinnor utan förklara att det också inkluderar allt våldet inom hemmet; fädernas våld, mödrarnas våld, barns våld, barn gentemot andra barns våld och barnen inom skolsystemet.

Jobbar med hela samhället

En av de första sakerna man gör när man är på plats, är att göra ett utkast till en skyddslag som sedan tas upp till debatt. Man jobbar sedan med nätverk och lobbying för att få den godkänd av kommunfullmäktige. Denna lag ger bl.a. fördelar till kvinnor och barn i samhället. Programmet innebär också att man bl.a. att anordnar workshops för män och kvinnor helt separat eftersom många av byarna inte accepterar att man mixar kvinnor och män i samma workshop. De har workshop kring våld; vad man kan göra som medlemmar i det lokala samhället för att bli av med våldet inom hemmet. De har workshops med föräldrar och deras barn som handlar om att kommunicera med varandra. Organisationen brukar berätta om de olika typer av våld som utövas t.ex. när pojkar och flickor behandlas olika i vardagen även när inte fysiskt våld är inkluderat. Dessa workshops fungerar ofta väldigt bra och är uppskattade. De definierar olika typer av våld och många gånger har folk inte insett att detta är våld. Det finns t.ex. något som kallas ekonomiskt våld där kvinnor, som inte jobbar, förbjuds spendera pengar. De får inte pengar för att vara finansiellt oberoende.

Ett sätt att arbeta med detta projekt är t.ex. att spela upp en teaterpjäs och för hela byn: barn, män och kvinnor. Alla är i samma rum där man utför uppförandet kring våld i hemmet - cirkeln av våld. De förnekar inte att de har problemet med ockupationen men att det inte innebär att mannen som blev slagen av soldaten ska komma hem och slå kvinnan, som sedan slår barnen och barnen som kommer att slå grannbarnet och det blir en cirkel av våld. I en av byarna vägrade man t.ex. att tillåta pjäsen eftersom kvinnorna i pjäsen inte hade slöjor men också p.g.a. att de inte ens kunde överväga att sätta kvinnor och män i samma sal för att utföra detta framförande. Det var en väldigt religiös by i norra regionen, i Jenin-området och man valde dock att dra sig ur det av säkerhet för skådespelarna.

Det har inte hänt att de blivit attackerade, men de är väldigt försiktiga. Man vill exempelvis inte riskera skådespelarnas säkerhet och liv men man vill heller inte att folk ska se på organisationen som något som skapar våldsamheter. När de möter motstånd i byarna, så har de en annan aktivitet med barnen som bl.a. innebär olika aktiviteter som att priser delas ut och att man sjunger sånger om att vara snäll. Det är en rolig aktivitet för barnen och det bidrar med medvetenhet om bra sätt att leka och få ut sin frustration. I ett fall i en by utanför Ramallah så vägrade byborna att blanda pojkar och flickor, trots att de bara var barn. Teamet var inte tillräckligt stort för att dela på sig varav pojkarna fick gå hem och flickorna fick genomföra aktiviteterna eftersom dessa inte har samma möjligheter till aktiviteter som pojkarna har.

AWCSW, liksom andra organisationer baserade på Västbanken, påpekar att ockupationen och de israeliska soldaterna bidrar till en ökad våldssituation. Man betonar dock att man bara inte kan skylla på dessa utan man måste också ändra sitt eget samhälle inifrån och lära ut att det är fel att använda våld i familjen i exempelvis uppfostringssyfte.

Det finns bara två aktiviteter där män och kvinnor, eller pojkar och flickor är tillsammans i programmet, resten av aktiviteterna är kvinnor och män respektive pojkar och flickor separerade var för sig. De har också aktiviteter där de jobbar med departementet Bar Okauf, vilket är det religiösa departementet som ser till att fredagsbönen handlar om familjerelationer. Varje år sänder departementet ut ett PM som säger vilken fredag de ska ge lektion/predikning kring våld i familjerelationer. Detta gäller också kyrkan i och med att de jobbar i några kristna byar. Resultaten av projekten redovisas genom att man har testkommittéer i varje by och i många av dessa byar skickar de rapporter till organisationen kring vad man gör i byarna.

Enligt AWCSW så betonar alla religioner vikten av familjerelationer. Islam är väldigt tydlig kring hur dessa relationer ska fungera samt hanteras. De undviker att säga våld mot kvinnor eller våld mot barn utan pratar mer om våld i hemmet och att detta är en nationell angelägenhet. De förnekar inte att ockupationen, de israeliska trupperna, har en stor del med detta att göra men de kan inte bara skylla på dem. Samhället måste också förändras t.ex. hur män uppfostrar sina barn. Det de visar i hemmet påverkar hur deras söner

kommer att behandla sina fruar. Ifall mannen slår sin fru och hans dotter ser det, så kommer hon att lida. Hon kommer dock att kunna bryta sig loss för hon har lärt sig hur hon ska agera.

Problemen med hedersmord är att området är styrt av civilrättsliga lagar från 1967. Det som var tillåtet då, när det gäller hedersrelaterade brott, kan inte förändras förrän lagen ändras. Mentaliteten är sammanflätad med dessa lagar. Exempelvis har Jordanien ändrat på dessa lagar men inte Palestina och även om man ändrar lagarna så kommer det vara svårt att implementera dessa. UNICEF har jobbat med att ändra lagarna och det ska inte finnas några strafflättnader för hedersmord utan likställas med vanligt mord.

Intervjupersonen anser att hela idén kring att separera kyrkan och staten inte är möjlig eftersom islam, genom Koranen, anger allt hur man ska agera och leva. Separerar de staten och kyrkan så betyder det att de inte längre lever under Allahs ord utan de kommer att anpassa sig till vad människan säger och inte vad Allah säger. De behöver ett mer liberalt sätt att tolka Koranen på som möter upp sin samtid och skapa/godkänna fatwa som beskriver vad religionen säger kring en

specifik fråga. Det är så intervjupersonen tror att de kan bli av med problemen med heder och hedersrelaterade brott. Denna erkänner att det finns motstånd till detta men försöker de att lobba för separationen mellan kyrka och stat, kommer de att ha en stor backlash av fundamentalism i det palestinska samhället. Religionen kommer att tolkas i dess mest strikta sätt eftersom de då upplever det som att väst kommer in för att ta bort deras tro på gud.

Utbildning är relaterat till Koranen, som är för utbildning av kvinnor. Kvinnorna är de som uppfostrar barnen och de ska ha en utbildad mamma. Det finns dock andra personer som säger att kvinnor ska inte lämna hemmet p.g.a. av deras sexualitet. Det liberala sättet att förstå utbildning är att det är ett sätt att komma ur fattigdom som de lever i. Intervjupersonen menar att bara för att kvinnor får utbildning så kommer de inte försöka göra det palestinska samhället till ett västerländskt samhälle. En annan sak som hindrar utbildning för kvinnor i Palestina är att föräldrarna inte vill se sina döttrar gå igenom den förnedring som det innebär att gå igenom check-points eller att bli trakasserade av israeliska soldater vid check-points, så de väljer att inte låta dottern fortsätta sin utbildning. Det kan innebära att hon inte ens för att slutföra den obligatoriska utbildningen.

Åldern för giftermål har sjunkit

Enligt AWCSW är mänskliga rättigheter inte ett västerländskt påfund och de som hävdar det kommer i samma andetag att hävda att israelerna bryter mot dessa när det gäller palestinierna. Mänskliga rättigheter är viktiga i alla dess former; man ska slippa leva under ockupation, man ska ha rätt till utbildning, man ska ha rätten att leva, man ska ha rätten att vara fri. Kvinnor har t.ex. rätten att få gifta sig med vem de vill. Enligt AWCSW hade giftasåldern för kvinnor stigit, men gått ner i åldrarna i o m andra Intifadan på grund av försämringarna i de ekonomiska förhållandena. Exempelvis har en far kanske inte råd att försörja sina döttrar och om det då kommer någon, som har det bättre ekonomiskt ställt, och vill gifta sig med hans döttrar så gifter han bort dem för att de ska få det bättre rent ekonomiskt. När det gäller skolstatistiken i alla palestinska territorier så har de en högre procent av flickor i skolan. När det gäller universitetet och andelen av kvinnor i relation till män, så är nivåerna ännu lite högre. Det som ytterligare kan förbättras är den civila lagstiftningen, då kommer kvinnor få det bättre.

AWCSW har ett annat program för kapacitetsbygge och för att öka offentligt dialog för nyvalda kvinnliga representanter i det lokala fullmäktige. Först började de med väljarutbildning och från väljarutbildning till att stärka och stödja kvinnor att vara med i valprocessen. De tränar dem att vara med mer i den offentliga debatten. När det gäller samarbete med andra NGO:s i området, så är det organisationens program som avgör om de bjuder in andra NGO:s som jobbar inom deras fält men inget direkt samarbete förekommer. När det gäller myndigheter så jobbar de direkt med att öka kapaciteten för de nyvalda kvinnorna i by/kommunfullmäktige. De jobbar med departementet för lokal styrning. De jobbar med utbildningsdepartementet så att kvinnor som jobbar som lärare får tillstånd att lämna sitt jobb för att delta i dessa workshops. Man jobbar med det religiösa departementet för

att öka medvetenheten kring familjerelationer, de jobbar med socialdepartementet och socialenheten eftersom organisationens socialarbetare jobbar direkt med myndigheterna om de har ett väldigt allvarligt fall i en av byarna och uppmärksammar detta.

Barn far illa i skolan

Organisationen har inte kapaciteten att skydda kvinnor eller att förse dem med den juridiska rådgivningen som de behöver utan skickar vidare dem till t.ex. WCLAC - Womens Centre för Legal Aid and Counselling. Utbildningsdepartementet jobbade de tillsammans med förra året kring våld i skolorna. Det är förbjudet att slå elever och det blev det 1994, tror intervjupersonen, men det finns fortfarande klagomål kring det och det finns fortfarande en attityd hos en del lärare. När man lyckats mycket med män och kvinnor i en by så ifrågasätts koordinatorerna i en annan by för att de inte bär slöja och hur dessa kan komma dit utan att vara beslöjade samt blir uttittade för att de inte bär slöja. I ett av de värsta scenarierna var där en by som absolut inte var samarbetsvillig och ibland har det hänt att man inte kan komma in i byn utan man fått ersätta byn med en annan. De är ganska bra på att komma in i byarna och har hittills jobbat i 120 byar de senaste åren.

AWCSW har inte en kärnbudget eftersom de jobbar med projekt. Detta orsakar många problem för organisationen. De har en person som är ansvarig för fundraising, PR och program. De behöver främst internationell finansiering eftersom regeringen inte är kapabel att verkligen att kunna förse sig själv. Man vill gärna jobba med Europa, speciellt Norge, eftersom de är mer liberala och villkorar inte finansiering. Exempelvis en del amerikanska biståndsorganisationer villkorar finansieringen som att man t.ex. inte får träna Hamas eller deras sympatisörer i workshops. En amerikansk biståndsorganisation gav stora summor med pengar för att genomföra demokrati-workshops och när resultatet blev att folk gick och röstade bl.a. på Hamas, ströps finansieringen. AWCSW behöver stabilitet, konkret finansiering och man behöver också hitta nya sätt att göra inkomstgenererande saker för kvinnor. Om tio år vill intervjupersonen ha uppnått jämställdhet mellan könen och mänskliga rättigheter för alla.

Intervjupersonen menar att ingen av världens religioner överser med våld mot kvinnor eller hedersrelaterat våld/brott. När det gäller hedersrelaterade brott ska man gå tillbaka till religion. I Islam sägs det att det måste vara fyra personer som bevittnat denna handling av otukt. Om de utbildar folk att det behövs minst fyra personer som bevittnat otroheten eller otukten så kommer ingen att kunna dömas. Det handlar om att ändra föreställningar inom religion, inte bara islam utan också om kristendomen och judendomen. Detta ska användas till kvinnornas fördel och hävda att "religionen säger att detta inte är tillåtet". I det palestinska samhället och i en tid av konflikt så finner man mer personer som vänder sig till religion och det är i tider av desperation de gör det som mest. Intervjupersonen tror att genom religionen kan man göra en stor förändring.

3.2 Akutsituationen

Rapecentret i Haifa var det andra rapecentret som etablerades i Israel när det grundades 1979. Centret i Haifa startades av en kvinna som själv blivit utsatt för våldtäkt och märkte då hur svårt det var för henne att få hjälp av någon som förstod.

Det första rapecentret startades i Tel Aviv; nu finns det nio rapecenter över hela landet. Det var feministiska gräsrotsaktivister som startade dem från början. De har också en paraplyorganisation EGO, som arbetar med mer nationella projekt kring specifika frågor och som samarbetar med Knesset om lagförändringar osv. De träffas i särskilda kommittéer som handhar om kvinnofrågor. Det sydligaste centret finns i Beersheba och de tar även hand om sydligare delarna. Centren i Beersheba och i Nazareth, som leds av en arabisk organisation, i norr tar hand om all form av våld mot kvinnor, sexuella övergrepp och våld i familjen, medan övriga center endast tar hand om sexuella övergrepp. Det nordligaste centret finns i Galiléen. Centren är spridda över landet i de stora städerna men är också strategiskt belägna i mindre orter.

Det finns i Tel Aviv även en "hot-line" för män som blivit sexuellt utnyttjade och/eller utsatta för övergrepp. I Jerusalem finns en "hot-line" för äldre religiösa ortodoxa män och även för ortodoxa kvinnor. Det är på grund av att när det handlar om religionen måste man närma sig problematiken på ett särskilt sätt; det kräver ett helt annat förhållningssätt. Det finns inte i deras uttryckssätt något som kan beskriva vad de gått igenom på grund av att religionen uttrycker det annorlunda. Mycket av det som tas upp i samtalet måste först godtas av en rabbin eller en skriftlärdd religiös ledare. Exempelvis på centret för ortodoxa kvinnor finns en grupp av rabbiner som arbetar som ett team och de arbetar aktivt med förövaren för att få denne att upphöra med övergreppen. Kvinnorna vänder sig helst inte till polisen. Det är mycket viktigt att det finns olika sätt att lösa problemen då varje samhälle har sina speciella problem och lösningar.

Uppsökande verksamhet

På rapecenter i Haifa finns det nio anställda och ca sextio volontärer. De arbetar över ett stort geografiskt område. Två kvinnor arbetar enbart med de mest avlägsna delarna och har uppsökande verksamhet för dem som inte kan ta sig till Haifa. De som behöver hjälp med att gå till polisen och liknande får hjälp med det av volontärer. Innan de gjorde så här hade kvinnorna svårt att söka hjälp och få hjälp utifrån sina villkor. Vartannat år publicerar EGO statistik om hjälpsatserna på samtliga center. Rapecentret är ofta den första kontakten den utsatta, eller någon anhörig till dem, tar. De försöker få dem att be den utsatta att själv ta kontakt med centret men utan att pressa henne. Den hjälpsökande kan tala helt anonymt med centret varav många söker kvinnor hellre hjälp genom rapecenter än genom myndigheterna. Hjälptelefonen är öppen dygnet runt, året om. De är noga med att betona att de inte ger terapeutisk hjälp till brottsofren utan är där processen startar och hjälper dem vidare.

Den viktiga uppgiften de har är att lyssna och att de är själva kvinnor. De ger aldrig några specifika råd utan ger förslag på olika alternativa utvägar och som kvinnorna själva får välja eller förkasta dem. De är noga med att påpeka att personen själv har lösningen och själv förmår göra något (empowerment).

När förövaren är polis eller militär innebär det särskilda omständigheter. Händer övergreppet t ex i armén så handhas det inom armén, det vill säga om båda inblandade är inom armén. I fall förövaren är civil så handhas det av vanlig domstol. Det finns också "hot-lines" för kvinnor inom armén. De flesta fall de möter har utsatts för brott som varit begångna lång tid innan de tar kontakt. I väldigt många fall handlar om övergrepp i deras barndom och sällan handlar det om akuta ärenden. Många fall av sexuella övergrepp sker inom familjen. Rapecentret drar en gräns vid tretton-fjorton års ålder för dem de hjälper; yngre hänvisas till andra organisationer som arbetar med barn. I fall inom familjen fungera rapecentret som rådgivare både till anhöriga och socialarbetare. Rapecenter är noga med att betona att oavsett vem de söker hjälp hos har de en anmälningsskyldighet när det gäller barn. Nyligen hade de kontakt med en fantastisk mamma. Sonen hade förgripit sig på dottern och erkänt att det skett. De fick genom socialtjänsten möjlighet att lägga fram sin sak för en kommitté som sedan erbjöd hela familjen terapi inkluderat offer och förövare. De valde det alternativet och saken behövde inte rapporteras till polisen tack vare denna insats. Det finns ett särskilt center som arbetar med förövarna. Rapecentret menar att om inte de unga förövarna får hjälp fortsätter de att begå övergrepp som vuxna. Idag finns för få hjälpcenter för förövarna och de söker inte hjälp själva. Numera har rapecentret både finansiellt och politiskt stöd men det har varit en lång kamp för att nå dit.

Det är också svårt att komma in i Kibbutzer; det är som familjen. Man håller ihop och övergrepp tystas ner. Det är förvisso bättre nu men det har tagit tid. Nuförtiden har de flesta Kibbutzer en person som speciellt ansvarig för att hantera saker som händer inom Kibbutzen. Det är dock problematiskt att jobba med Kibbutzer eftersom det är en stängd miljö där människor lever väldigt tajt. Man jobbar dock med dessa och försöker komma in i dem för att förklara hur lagar och liknande ser ut.

Jobbar inte med hedersrelaterade problem

När det handlar om hedersrelaterat våld så förekommer det i särskilda slutna grupper i samhället. Hedersmord begånget av familjen är vanligt förekommande. Rapecentret tar inte emot de fall som handlar om hedersrelaterat våld utan dem tar de arabiska centren emot. Det förekommer även inom andra slutna grupper, vilket rapecentret i Nazareth vet mer om. När rapecentret tog emot sådana fall för många år sedan var de i en del fall tvungna att hjälpa kvinnan utomlands för att rädda hennes liv. Kvinnojourer finns men när det gäller dessa fall är förövarna väldigt listiga i att ta reda på var kvinnan finns. En kvinna som är mordhotad p.g.a. "heder" skulle ha mycket svårt att stanna kvar i landet eftersom det är ett litet land där det är svårt att försvunna, det vill säga gömma sig i. Det tar mindre än en dag att ta sig mellan de olika väderstrecken inom landet.

Rapecentret samarbetar med många andra organisationer och terapeuter (99 % är privata) som är specialiserade

Det israeliska samhället är starkt militariserat och soldater är ett vanligt förekommande inslag i både israeler och palestiniers vardag. Det förekommer även övergrepp inom armén och det finns en speciell "hot-line" för kvinnor som råkat illa ut inom armén. Militarismen är också stark förknippat med religion, vilket denna bild visar på när en militäruppvisning äger rum framför klagomuren.

på offer för sexuella övergrepp och som de kan hänvisa till. Det finns ett välfungerande center i närheten som staten etablerade för sju år sedan, tyvärr är det många gånger kö och de övriga befintliga terapeuterna räcker inte till för att möta behovet. När en kvinna behöver assistans genom rättsapparaten får hon den hjälpen från en särskild koordinator på rapeccentret. Rapeccentret har två delar; en som arbetar förebyggande genom utbildning och en som arbetar med akuta ärenden. Den förebyggande delen ordnar kurser och har uppsökande verksamhet på skolor och arbetsplatser. Rapeccentret i Jerusalem har ett nationellt informationsansvar. Nyligen antogs en mycket omfattande lag mot sexuella trakasserier på arbetsplatsen. Rapeccentret har bidragit till att uppmärksamma problematiken.

Women Against Violence

Hjälpcentret i norra Israel heter **Women Against Violence** och startades 1994. Man har kontor i Nazaret och de driver även en kvinnojour, som de startade 2008, på hemlig ort någonstans i Israel. Idag arbetar tolv personer och volontärer på det skyddade boendet. Boendet kan ta emot tolv kvinnor och tjugofyra barn samtidigt. De arbetar enbart med de arabiska kvinnorna i boendet och på centret. Anledningen var att det redan fanns boende och hjälpcenter för judiska kvinnor men inte för arabiska kvinnor. Därför valde de medveten den inriktningen för att grundarna själva kommer från det arabiska samhället och bättre förstår traditionerna varav de har möjligheter att hjälpa dem. De avvisar ingen kvinna som

söker hjälp, oavsett etnisk och religiös bakgrund, men upplyser dem noga att de kan få den hjälpen av andra center. Deras fokus är arabiska kvinnor och aktiviteterna inom den gruppen. När en kvinna är stressad, känslomässigt upprörd och i kris beskriver hon det bäst med sitt eget språk, oavsett vilket annat språk de har som andraspråk. Därför är det viktigt med kunskap om den arabiska kulturen. Många av kvinnorna är religiösa. Om man inte förstår vad religionen betyder för henne eller hur religionen kan användas för att förtrycka kvinnan så blir det också svårt att förstå hennes situation. Våldet i sig skiljer sig inte från annat våld som förekommer mot kvinnor.

Ett exempel på hur religionen påverkar kvinnans situation är när det gäller vårdnad om barnen. De religiösa lagarna skiljer sig från den civila lagstiftningen beträffande detta. När det gäller giftermål och skilsmässa i Israel så måste det gå via de religiösa lagarna/domstolarna. Det betyder att den som hjälper kvinnan måste kunna den religiösa lagstiftningen och veta vad den säger. När det gäller sex utanför äktenskap så är det traditionen som avgör vad som är passande, det finns inget skrivet om det i den religiösa lagen. Enligt traditionen är det inte tillåtet att ha sex innan äktenskapet. Intervjupersonen tror att en del av den traditionen kommer från religionen. Samma gäller i judendomen men samhället har där gått vidare och accepterar nu sex innan äktenskapet eller delar av det judiska samhället accepterar det. I det arabiska samhället är det ännu inte accepterat.

1995 infördes en lag i Israel som inkluderade vårdnadsfrågor i den civila lagstiftningen och var en valmöjlighet

År 1995 infördes en lag i Israel som innebar att vårdnadsfrågor kunde inkluderas i den civila lagstiftningen, men de arabiska familjelagarna exkluderades från denna möjlighet. Detta var en eftergift från de israeliska ledarna för att tillmötesgå de arabiska ledarna. Efter sex år av kamp från kvinnoorganisationer så blev även arabiska kvinnor inkluderade i lagen. OBS! Kvinnorna på bilden har inget med texten att göra.

för de som ansökte genom dem. De arabiska familjelagarna exkluderades dock från denna möjlighet vilket, organisationen då protesterade emot. Giftermål och skilsmässa ligger fortfarande utanför den civila lagstiftningen. Denna exkludering, tror intervjupersonen, hade med de israeliska ledarnas vilja att tillmötesgå de arabiska ledarna som annars hade protesterat. Kvinnoorganisationerna startade en sex år lång kamp som till slut inkluderade arabiska kvinnorna i denna valmöjlighet. Women Against Violence lyckades formera en stor koalition av kvinnoorganisationer kring denna fråga. Man mötte på ett stort motstånd och anklagades för att försöka fördärva det arabiska samhället; att försöka införa västerländska värderingar i det arabiska samhället. En fatwa utfärdades också emot dem och man anklagades för att föra de muslimska göromålen till icke-muslimer för att avgöra och jämfördes dem med muslimer som går emot religionen; straffet för att lämna islam är döden.

Det var en av de svåraste kamper de har fört under åren. Till slut fick de ändå samma lag och rättigheter, det vill säga kvinnor kan nu välja mellan civil lag och religiös lag även i det arabiska samhället. Fortfarande väljer dock de flesta att gå till de religiösa domstolarna. Det beror både på att det kostar mer i den civila domstolen, men också på grund av själv lagstiftningen. Om skilsmässoproceduren påbörjas i den religiösa domstolen inkluderas även vårdnadsfrågor automatiskt. Man kan då inte byta till en civil domstol. Hjälparbetarna i organisationen påtalar alltid orättvisor och illa behandling i de religiösa domstolarna för att få en korrekt handläggning. Dessutom erbjuds kvinnorna av olika organisationer som ingår i WAV både juridisk rådgivning och juridisk företrädare i domstolen.

När organisationen startade ville inte någon tala om könsbaserat våld eller att arbeta emot det. Man förnekade förekomsten i samhället. Men ju mer tiden gick och problemet blev uppmärksammat. Idag är hjälpcentrum och skyddade boenden en del av det sociala skyddsnätet. Alla vet att det finns kvinnojourer och kvinnor söker hjälp där liksom de söker hjälp hos polisen idag. Även anhöriga söker nu upp

centrat. Exempelvis sökte en pappa upp dem för att hans dotter blev slagen av sin man och han undrade hur han kunde hjälpa henne. Någon annan har kommit och frågat om dottern blivit våldtagen och vad han kan göra. Det verkar som om fler och fler familjer ställer upp på de utsatta kvinnorna och stödjer dem. Det skulle aldrig ha skett tidigare. I en demonstration som genomfördes nyligen såg de stödet; mer än trettio organisationer deltog då. Alla politiska partier utom "the Islamic Movement"¹⁰ deltog.

Inte isolerad i kvinnojouren

Fler anställda är utbildade socialarbetare och de har även en psykolog. Deras kvinnojour var den första för arabiska kvinnor. Kopplingen mellan organisationen och kvinnojouren är att organisationen har samma ideologiska grund och den feministiska insikten som styr hur kvinnojouren ska arbeta. Organisationen sköter också om fundraising för att kunna driva kvinnojouren. Visst ekonomiskt stöd kommer från regeringen i Israel. Kvinnojouren är ett av flera projekt de driver. Sedan starten har de arbetat både med kvinnorna i kvinnojouren men också med samarbete med socialarbetare ute på fältet som arbetar med mannen, t.ex. maken, som hotar kvinnan. Kvinnan är inte totalt isolerad i kvinnojouren och kan ta kontakt med det omgärdande samhället. Fortfarande vet de inte vad som händer i hemmet men oftast är mannen mycket arg för att kvinnan lämnat hemmet vilket de andra i familjen också är eftersom de inte vet var kvinnan finns och om det är på en "respektabel" (honourable) plats.

I kvinnojouren arbetar man med att stärka kvinnan och ge henne råd och stöd. Samtidigt uppmanar de socialarbetarna på fältet att arbeta med familjen för att få dem att förstå och för att lugna ner situationen. I de fall då det finns goda personer i nätverket som är villiga att stödja kvinna så underlättar det och möjliggör förändring. Särskilt om det är en manlig familjemedlem såsom en farbror eller en bror osv.

Man ser om han har förmåga att övertyga andra i familjen. Om inte så ser man om han kan ge henne skydd om hon går ut från det skyddade boendet eller om han på andra sätt kan bistå henne med hjälp. Ibland är han dock inte tillräckligt inflytelserik i familjen för att kunna ge henne skydd. Man försöker ändra situationen och om hoten försvinner kan kvinnan återvända hem och fortsätta leva som gift med mannen eller att skilja sig utan att utsättas för hot och våld. Det finns också väldigt komplicerade fall där det inte finns något val; hoten fortsätter och kvinnan måste lämna landet. Ofta är det flera personer i familjen som hotar kvinnan. I sämsta fall innebär det att kvinnan måste lämna landet och få skydd någon annanstans eftersom hon annars riskerar att bli dödad. De har kontakter utomlands som de använder sig av.

Attityden måste förändras

Kvinnojouren för statistik på hur många fall av våldsutsatta kvinnor de haft kontakt med; ungefär 80 kvinnor varje år behöver söka skydd på kvinnojouren. Hedersrelaterat våld är ett västbegrepp som de inte använder sig av. Anledningen är att det inte finns någon heder i den typen av våld. De kallar det hellre femicide. Alla kvinnor som dödas av någon manlig släkting dödas för att de är kvinnor. Förra året dödades elva kvinnor och det var palestinska/arabiska kvinnor. De senaste fem åren har fyrtioåtta kvinnor dödades och 186 kvinnor har totalt dödats sedan 1996. I framtiden hoppas WAV att fler kvinnor engagerar sig mot våldet och att antalet inflytelserika män minskar (till fördel för kvinnor). Attityderna måste ändras i samhället och det måste ske på alla nivåer. Centret har också en jourtelefon som sköter rådgivning åt hjälpsökande kvinnor. Jourtelefonen är öppen dygnet runt och har varit igång sedan 1992. Varje år får de mellan 600 och 700 samtal från kvinnor som utsätts för våld. Kunskapen från det används för att påverka politiker och för att få dem att ändra lagstiftningen. I WAV arbetar de även med män i ett projekt för att ändra könsrollstänkandet. De har en grupp som de kallar partnergruppen som arbetar med att förändra attityder och könsstereotyper. Dessa för ut budskapet genom aktiviteter eller artiklar till bland annat män och pojkar i skolorna. Det är viktigt att män deltar i kampen mot våldet.

Andra projekt de gör är kurser om uppföstran i skolorna, för barn, unga, lärare och föräldrar. Det handlar om uppföstran och om könsbaserat våld; hur man skyddar sig mot det och vad som behöver göras för att motverka det. Centret utbildar också läkare, psykologer och socialarbetare i ämnet sexuella övergrepp och hur de ska hantera problematiken när de stöter på en i sin profession. De genomför också regelbundna kampanjer kring olika aktuella teman. Media är väldigt positivt inställda till organisationen och de har ett gott samarbete med dem. Nyligen genomförde de en stor demonstration mot våld mot kvinnor och media bevakade demonstrationen. De samarbetar också med kvinnoorganisationer i arabvärlden. Bland annat ingår de i ett nätverk som heter SELMA med representanter från åtta olika arabländer. Det är ett nätverk med feministiska organisationer som arbetar mot könsbaserat våld. Det har förekommit motstånd mot verksamheten under åren som gått. Det värsta är det på strukturell nivå när inflytelserika personer skriver negativt om dem i media eller politiska partier motarbetar deras arbete då de ifrågasätter den rådande normen och det uppfattas som hotfullt för samhället.

Skyddade boendet i Nablus

Initiativet till det som blev **det skyddade boendet i Nablus**, norra Västbanken, togs 1994 då en grupp grundades av en kvinna som bl.a. hade varit mycket i Skandinavien under årens lopp och blivit imponerad av kvinnors rättigheter i Sverige. Initiativtagaren ville grunda en kvinnojour i Palestina och besökte kvinnojouren i Sverige och tog med idén tillbaka till Västbanken. Hon öppnade en hjälplinje för kvinnor som behövde hjälp och 1999 öppnades organisationens egna boende. Man kunde då hjälpa kvinnor som annars hade blivit dödade, begått självmord, flytt till Israel eller blivit prostituerade. Det är ibland svårt för det skyddade boendet eftersom man inte har någon lagstiftning som t.ex. besöksförbud som kan hindra hotfulla män att dyka upp vid boendet. Man har därför ett avtal med socialdepartementet som gett dem en licens att driva boendet och som ger dem skydd; ett samarbete med många regler som de har formulerat tillsammans. Boendet ser ut som ett vanligt hus och har inga utmärkande tecken på att vara ett skyddsboende. Kvinnorna där tar pseudonymer för att hålla sig hemliga så långt det är möjligt. I boendet får de långsam bygga upp självförtroende och självkänsla för att klara sig så småningom.

Det skyddade boendet i Nablus har höga murar för att skydda utsatta kvinnor från hotbilder som ofta kommer från deras egna familjer. Man var valt att inte ha vakter utan direktknapp till polisen, som kommer inom fem minuter. Det finns även galler för fönstren för att hindra kvinnor, som är självmordsbenägna, att hoppa ut.

De palestinska kvinnorna lider av den situation som råder. Gränsen stängdes under Intifadan vilket innebar att man inte kunde passera utan tillstånd, och t.ex. studenter fick avbryta sina studier. Kvinnorna och barnen får ta emot den uppdämda aggressionen männen känner av behandlingen av den israeliska staten. Kvinnorna får ta smällarna av att stanna hemma och klara sig långa perioder utan stöd; ofta i fattigdom. Omständigheter för kvinnorna innebar under Intifadan att de ibland endast hade en timma på sig att skaffa bröd till familjen. Männens ilska gick ut över kvinnorna som blev slagna, trakasserade, våldtagna och dödade. Kvinnornas behov osynliggjordes eftersom samhället endast såg männen. Kvinnorna dödades på grund av heder och detta kunde vara t.ex. att den dödade kvinnan setts med en pojkvän, att hon vistades utanför universitetet utan tillåtelse, att hon blivit gravid eller så var hon inte längre "oskuld" för att hon blivit våldtagen. Kvinnor som blivit våldtagna visste inte vart de skulle vända sig eftersom de fick skulden och de ansågs vara den "kriminella". En del som blir våldtagna, även nu, flyr från familjen och föder barnet i lönnod och lämnar det att

dö på kyrkogården eller närheten dvs på folktomma ställen. Det sker dock mer sällan idag då socialvården fungerar bättre och kvinnorna tar medicin som aborterar fostret och genom andra abortmetoder. Tidigare hade våldtagna och/eller slagna kvinnor, kvinnor som förlorat "oskulden" och barn som blivit slagna ingenstans att gå, men nu har de det i och med skyddsboendet.

Boendet var vid sitt öppnande det första i sitt slag i de arabiska länderna, inte bara i Palestina. När de startade mötte de stort motstånd då det var emot de gällande reglerna. Grundaren tog då initiativ till att möta de religiösa ledarna, vilka berättade att de hade flera fall av hotade kvinnor som de inte visste var de skulle placera. En del kvinnor tog livet av sig eller sökte hjälp i kyrkan. Ledarna godkände då den hjälp som skyddsboendet erbjöd och i övrigt behövde de inte bidra med något. Man ville vara ett opolitiskt boende och valde därför att bygga upp det utan de politiska partiernas stöd. Man hade däremot stöd av de valda politiska ledarna såsom kommunalråd, borgmästare och kommunala tjänstemän eftersom dessa ofta blev uppsökta av de hjälpbehövande kvinnorna. De visste mycket väl om behovet av ett skyddsboende. Kontaktpersonerna fick veta att det fanns den möjligheten och de som tog emot kvinnorna, bland annat i kristna församlingar där kvinnorna sökte skydd, vidarebefordrade dessa till boendet. Organisationer annonserar i tidningar för att sprida vetskap om hjälptelefonen och att det finns skyddat boende. Man har även inslag på radiokanaler för att informera de kvinnor som inte kan läsa och skriva.

UNIFEM i Jerusalem

UNIFEM i Jerusalem har ett pilotprojekt kring kvinnojourer i Palestina som en del av arbetet kring kvinnors skydd i området. Detta projekt startades för några år sedan, men UNIFEM blev involverade 2008 och är finansierade av den italienska regeringen. Man fortsätter etableringsprocessen av kvinnojourerna i en fas som är inne på att institutionalisera kvinnojourerna och konsolidera dess kapacitet. UNIFEM i Israel/Palestina har utvecklats mycket på sistone och kontoret växer. De är ungefär femton anställda, med olika typer av anställning; konsulter, administrativ personal och programanställda. Kontoret jobbar med projekt/program som är relaterade till kvinnors mänskliga rättigheter och genusbaserat våld. Projektet kring kvinnojourer sammanlänkar tio FN-enheter i samarbete med den palestinska myndigheten och med organisationer från det civila samhället kring Millenniummålen, relaterade till jämställdhet och kvinnors empowerment. Det är ett treårigt gemensamt program som startades för ett år sedan och som har tre komponenter; en är jobba mot genusbaserat våld, ett annat är att öka kvinnors ledarskap och deras politiska medverkan samt det tredje är att öka och stärka kvinnors ekonomiska självständighet.

Inom kvinnors rättighetsenheten jobbar man också mot trafficking av kvinnor. Det är ett nytt projekt och eftersom det är ett väldigt tabubelagt ämne i Palestina så har de inte data kring det eftersom ingen vill prata om det. De jobbar med kvinnojourer och med att stödja hotlines som jobbar med våld mot kvinnor. Det var på detta sätt de fick vetskap om många fall av kvinnor som var offer för våld, prostitution och trafficking. Man valde därför att börja undersöka detta fenomen genom fallstudier, vilket de själva genomförde. Dessa första fall öppnade upp till en vidare forskning som de startad i februari 2010 och är inom ramen av Global Fund mot HIV/Aids. De sammanlänkar forskningen med andra delar av FN

kring detta ämne och UNIFEM fokuserar på överföringen av HIV/Aids bland sexköparna. De arbetar också med kvinnors rättigheter i det juridiska systemet och försöker trycka på för att få mer specialiserade team av domare och åklagare som kan jobba med fall som handlar om våld mot kvinnor.

De har också en livsmedels-, säkerhets- och rättssäkerhetsenhet. Det största jobbet som har gjorts är med hjälp av den palestinska myndighetens kvinnodepartement, som grundades 2004. UNIFEM jobbar nu intensivt med dem för att utveckla en strategisk treårsplan för att kämpa mot våld mot kvinnor på en nationell nivå t.ex. finns det ett stort program som är koncentrerat på att utveckla skolkök som drivs av kvinnoorganisationer i landsbygdsområdena. Detta innebär att både barnen får bra näringsriktig mat samt att kvinnorna får jobb och blir ekonomiskt självständiga i dessa områden.

Det finns ett annat stort program, som UNIFEM har jobbat med sedan flera år tillbaka, som kallas the Sobaya program. Där jobbar man från beslutsfattare och myndigheter till gräsrotterna. Detta program består av arton kommunala center runt om på Västbanken där kvinnor får enklare yrkesutbildning, utbildning i eget företagande och på sikt ekonomiskt oberoende. Första utvärderingen visade mycket gott resultat och verksamheter finns numera även i Gaza. Alla programmen innefattar även Gaza. En del av dessa center startade på frivilligbasis men nu har många av dem utvecklats till självbärande verksamheter.

Kvinnojouren i Betlehem, Mehwar center, öppnade 2007 och har varit nu varit igång i 3½ år. Detta är ett pilotprojekt. Det har funnits andra försök till att etablera kvinnojourer i Palestina tidigare. Många av dessa projekt pågår fortfarande men med många problem eftersom det inte fanns någon tidigare erfarenhet. En av de stora utmaningarna med projektet i Betlehem var att först och främst ha brett utbud till kvinnorna och att arbeta på olika nivåer; inte enbart gentemot våldet. Man jobbade genom att lyssna och skapa handlingsplaner och policys för att varje åtgärd skulle ske medvetet och ändamålsenligt. Man arbetar också målinriktat så att projekten stöds av de palestinska myndigheterna. I allmänhet får europeiska hjälparbetare och kvinnoorganisationer slåss mot myndigheterna för att få både politiskt och finansiellt stöd. I detta fall gick processen åt andra hållet eftersom de sociala myndigheterna tog emot så många kvinnor som for illa, som hamnade på sjukhus, inom psykiatri eller i fängelse. Myndigheterna och politikerna behövde hjälp med detta varav de har uppmuntrat tillkomsten av en kvinnojour/kvinnohus (mer detaljerad info om centret kommer senare i texten).

Två typer av domstolar

Rättsystemet och det traditionella systemet i området är väldigt fragmentiserat och det är något som inte kommer att ändras på lätt. Familjelagarna handlar skilsmässa, giftermål, vårdnad av barnen, underhåll - allt det som är relaterat till familjen är styrt av de religiösa domstolarna vare sig de är judiska, muslimska eller kristna. I Jerusalem händer det att palestinska kvinnor kommer i kontakt med det judiska civila rättsväsendet. De vet att de hade sina rättigheter garanterade och att de kunde bli av med den våldsamma maken men de fick inte gå dit för det lokala samhället bad dem, av politiska skäl, att inte lita på det judisk-israeliska systemet. På Västbanken är det främst kristna och muslimer, men i Gaza-remsan har de några kristna invånare men man vet inte om de kristna domstolarna

är i bruk. Först av allt har de komplikationen att brottsmål går som civilrättsliga mål. Brottsmål innebär till exempel att man anmäler någon för sexuellt utnyttjande, misshandel eller liknande och handläggs i den civilrättsliga domstolen. Om man vill skilja sig går man till den religiösa domstolen. Dessa två procedurer är separerade och det står inte i kontakt med varandra. I Italien har man också denna separation, men även i Polen och England. När det gäller den lagmässiga delen så är lagen densamma och till och med brottsmålslagen är baserad på Sharia principer i den islamiska domstolen. Man har inte riktigt en sekulär lag gentemot en religiös lag utan det är allt religiöst inspirerat.

UNIFEM anser att det är mer effektivt att försöka påverka systemet, med vilket avses traditionella procedurer och traditionella arrangemang, som kan stödja och skydda kvinnors rättigheter. Det finns lagar som självklart är diskriminerande men om en domare väljer att tolka lagen på ett sätt som är mer i favör för kvinnor, så kan han göra det. Det är bättre att göra domarna medvetna, träna dem, uppdatera deras förståelse av denna problematik; se hur deras roll kan vara inom systemet för att hjälpa kvinnor. Lagstiftningen är dålig på att straffa förövarna. Straffen väldigt låga, speciellt om de kan påtala att det är hedersrelaterat våld. Ibland blir de inte dömda alls eller får stanna en månad och får sedan lämna fängelset. Det förekommer påverkansarbete från kvinnoorganisationer till presidenten. Det lagstiftande rådet fungerar inte och det är bara presidenten som kan godkänna nya lagar eller påbud. Vissa lagar har gjorts med palestinska presidentens godkännande och kvinnoorganisationerna kräver att presidenten ska ändra några av dessa paragrafer som säger att män som dödar på grund av hedern som ger förmildrande straff idag. Presidenten och lagrådet har varit involverade i hur man kan förändra. Det skulle hjälpa UNIFEM i deras arbete.

Kvinnor gifts bort i unga år

Kvinnor tillåts att gifta sig när de är 13-14 år, det kan vara 13-15 år, men det är tillåtet att gifta sig innan 18 år. I allmänhet går folk till domstolarna när det är exakt rätt tid att gifta sig. De har inget civilt äktenskap där utan det är bara religiöst och muslimska män kan ha mer än en fru. Kvinnor kan få skilsmässa men det beror väldigt mycket på fallet dvs. varierar från fall till fall. Om kvinnan vill skilja sig för hon blir slagen så hjälper kvinnojouren till med det, men vill hon ha skilsmässa av andra skäl så kan det vara svårt. Det är lite lättare att få en skilsmässa inom det muslimska lagen än inom den kristna eftersom de kristna församlingarna knappt accepterar en skilsmässa under några omständigheter. När det gäller kristna och skilsmässa så är det så omöjligt att få till stånd en sådan att kvinnan inte ens kommer att försöka. Ibland konverterar därför en del kvinnor från kristendomen till islam eller från katolik till ortodox kristen, för att kunna få en skilsmässa.

Vårdnad om barn är ett annat problem vid skilsmässa. Enligt muslimsk lag så tillhör barnen fadern och hans familj och inte modern. Lämnar kvinnan mannen så har hon inga ekonomiska resurser; ibland så accepterar inte hennes egen familj att ta henne tillbaka eftersom de inte vill betala för henne (som sagts i äktenskapskontraktet). Ibland måste de betala för hennes barn och de anser att dessa tillhör mannen/faderns familj och inte till deras familj. Kvinnan måste ibland välja mellan att rädda sig själv och få en skilsmässa och att förlora sina barn eller så får avstå hon från skilsmässa och hon behålla barnen och den våldsamma mannen. Den

Många flickor blir bortgifta när de redan är så unga som 13-15 år gamla. Åldern för giftermål har enligt vissa av organisationerna sjunkit i och med andra Intifadan eftersom folk fått det sämre ekonomiskt och gifter då bort flickorna för att man inte har råd att försörja dem.

muslimske mannen kan gifta sig med fyra kvinnor och hon är bara en av dem. Detta är ett av de större problemen som kvinnor upplever och det är därför många kvinnor tvekar mycket inför att ta ut en skilsmässa eftersom de inser att de varken lagmässigt eller ekonomiskt är skyddade. Man betalar när kvinnor gifter sig, det vill säga brudpris, och det innebär också problem. En del kvinnor har blivit sålda tre-fyra gånger och fadern säljer henne och tvingar henne att skilja sig och sedan säljer han henne igen; han gör affärer av det hela.

Det skydd som kan ges till kvinnor, som utvisas från andra länder tillbaka till Palestina och där har ett hedershot över sig, varierar. I vissa fall så klarar man det genom att intensivt jobba med positiva förebilder i familjen; man kan försöka jobba med dem för att minska hotet. I de fallen där förövaren inte är en förälder eller nära släkting och de är villiga att jobba med "hedern" så kan man jobba med att föra flickan/flickorna tillbaks. De fall som är relaterade till hedern är många. Enligt UNIFEM är de flesta av de fall som kvinnojourerna får in så är offren kvinnor som blivit utsatta för sexuella övergrepp inom familjen och de flesta av dem är hotade på grund av hederskodexen. När förövaren är fadern eller brodern är det svårt att skicka tillbaka flickan till familjen. Man har fall där kvinnor fortsatt leva i området kring Betlehem med stöd från centralt och de har sitt eget hus och arbete. Hittills har de varit ganska skyddade och en del har sina föräldrar i fängelse, men ibland vågar inte kvinnorna anmäla till myndigheterna och driva rättsprocess. Förövarna känner att de kan göra vad de vill och naturligtvis går de omkring utan några restriktioner. Då är hotbilden starkare.

Kvinnor som blir utnyttjade sexuellt i den tidiga barndomen utvecklar en väldigt förvirrad uppfattning om relationer och om emotionella sexuella relationer med andra män. De är sårbara och lätta offer för att bli fortsatt utnyttjade. Några av kvinnorna är totalt omedvetna om vad som händer med dem; ibland accepterar de dessa påtvingade sexuella relationer bara för att de hoppas på att någon ska gifta sig med dem och skydda dem i framtiden. Andra reagerar med en manipulerande attityd där de använder sin kropp för att få

lite makt och så blir de offer eller förövare. De är väldigt skadade. Ett av de svåraste fall de hade, på kvinnojouren i Betlehem, var en kvinna som blivit sexuellt utnyttjad som barn och sedan gick in i prostitution. Kvinnan hamnade i kvinnojouren eftersom polisen tvingade dit henne. Hon ville inte vara där trots hotbilden mot henne. Hon rymde flera gånger från kvinnojouren och drog med sig andra flickor. Kvinnan fortsatte att ha kontakt med hallickar och samtidigt var hon en gäst i det skyddade boendet. Socialarbetarna förstod att denna kvinna inte från en dag till en annan kunde ändra sina perspektiv av sig själv och sin framtid; det kanske aldrig sker. Samhället accepterade inte detta utan ministerierna försökte få kvinnan släppt och polisen satte henne i fängelse. Det är svårt att jobba med dessa fall eftersom de behöver gå igenom en process och det löser sig inte direkt om man inte samtidigt stödjer rehabilitering för dessa kvinnor. Många anser att de är så förstörda, skadade, dåliga och kriminella så man ska inte hjälpa dem; de har inget människovärde. Det är en stor utmaning men för svår för personalen på centrat.

Det finns också ganska mycket tolerans inför våld mot barn. Det är ganska utbrett och det finns exempel på hur lärarna i skolan slår barnen/eleverna. Det finns en acceptans för det i samhället. När det gäller våldtäkt inom äktenskapet så anser kvinnor i allmänhet att det är ganska normalt så de reagerar inte i första hand på det. De kvinnor som de tar emot på kvinnojouren var också utnyttjade av sina män men det vara bara ett av flera utnyttjanden så det var inte skälet till att de lämnade hemmet. Det är också svårighet att söka hjälp då alternativet är att leva ensam utan ekonomiska eller sociala resurser. Enligt lagstiftningen finns det ingen paragraf om våldtäkt inom familjen. Våldtäkt betraktas traditionellt som något en kvinna utsätts för då någon förlorar kontroll och våldtar henne och hon ska gå till sjukhuset med blåmärken och andra fysiska men osv. När någon har varit våldtagen i 10 år och hon kommer till domstolen med detta så är det väldigt svårt för henne att bli trovärdig och visa på att det var något som hände och något som hon inte ville. Då riskerar hon att få höra att "du stannade i tio år så det var vad du ville". Man har väldigt många fall där offret skuldbeläggs.

Ockupationen påverkar arbetet; att bygga en stat tar kraft från den nationella agendan. Kvinnofrågor är dock gränsöverskridande och dem kan man inte bara låta vara beroende av att bygga en nation. De kan inte säga till kvinnor att de ska vänta och när nationen är fixad så tar man hand om dem. Man ser nu att kvinnoaktivister som brukade vara väldigt öppna till en internationell vision och för gränsöverskridande behov, sluter sig mot en nationell nivå. UNIFEM anser att det är viktigt är att ha utbyte av erfarenheter mellan människor som jobbar med dessa frågor i andra delar av världen. Detta utbyte ska var nord-syd men också syd-syd.

Mehwar center¹¹

Mehwar centret heter den kvinnojour som UNIFEM stödjer. Denna är uppbyggt utifrån höga internationella standardkrav och är inte bara en kvinnojour utan ett center med brett utbud. Kvinnohuset/centrat finansieras av den italienska regeringen och har 25 anställda. Kvinnojouren tar emot kvinnor oavsett bakgrund, etnicitet eller religion; de tar oftast emot arabiska och utländska (ryskor m fl) kvinnor, men inte israeliska kvinnor. Center finns både för att skydda utsatta kvinnor men även för att stärka kvinnor och familjer. Man hjälper framförallt kvinnor som är under omedelbart hot eller

som är sexuellt utnyttjade i familjen. Hot och våld kan vara psykiska, fysiska och/eller sexuella övergrepp.

Centret är indelat i två delar och den ena delen är en extern del där de erbjuder många tjänster såsom juridisk och social rådgivning till familjerna som har problem. Män, familjer, barn och organisationer får komma till möten - inte bara kvinnor som rymt hemifrån. Idén är att det inte ska var ett ställe som blir stigmatiserat och marginaliserat utan ett centra som kommunicerar med samhället; det ska både involvera, stödja och skydda. Den juridiska rådgivning är också till för kvinnor som söker juridisk hjälp i domstol i form av juridisk rådgivning eller juridiska rådgivare. Det kan gälla förhandlingar om underhåll eller skilsmässa. Dessa tjänster är alltid gratis. En del av den externa avdelningen ansvarar för empowermentträning med fokus på förebyggande arbete mot våld mot kvinnor. Man förser allmänheten med statistik och information kring våld. Man inriktar sig vidare på skolelever, barn och tonåringar eftersom det är väldigt viktigt att ge dem upplysning hur våld emot kvinnor är, hur det fungerar och hur man arbetar emot det i hela samhället. Det finns en trädgård i anslutning till centrat för att ge intrycket att det ska kännas öppet trots att det är stängt omkring.

Centrat bedriver ett dagis för barn i åldrarna 0-3 år

Mehwar centret är det kvinnohus, med bland annat kvinnojour, som UNIFEM och socialchefen i Betlehem stödjer och jobbar med.

som är öppet för barn från närområdet. Man har också ett gym, där man ger aerobics-, yoga- och thai chi pass. De är viktigt att hålla centret öppet och visa att det är en öppen plats. Man vill på detta vis minska stigmatiseringen kring centret och motverka ryktesspridning om att det skulle vara ett ställe för dåliga kvinnor, vilket är den föreställningen som finns i samhället kring boenden för misshandlade kvinnor. Det ger centrat ett gott rykte och stöd i och med att kvinnor kommer och går till det. Ibland har man gemensamma aktiviteter med kvinnorna från det skyddade boendet och kvinnor utifrån samhället. Det är ett väldigt bra sätt att ha kunskapsutbyte mellan de olika kvinnorna för att ta bort fördomar och hjälpa dem och stödja dem. Förutom kvinnohuset så har man uppsökande verksamhet på landsbygden, i byarna och flyktinglägren samt ger föreläsningar om våldet mot kvinnor och hur man kan arbeta mot det.

Den interna delen är det skyddande boendet är en

Många av de flickor som rymmer hemifrån och kommer till Mehwar är i tjugoårsåldern och det vanligast skälet till varför man rymmer är att man blivit utsatt för sexuella övergrepp inom familjen. Dessa riskeras att bli mördade i hederns namn. Hedern är något som måste försvaras och påverkar allt i en kvinnas, speciellt en ung kvinnas, liv som till exempel hur hon klär sig. Bilden är från Jerusalem.

stor byggnad omgärdad med skyddsåtgärder men det är också en "dubbel" byggnad. Man kan inte se att det är en dubbel byggnad från utsidan utan det framstår det som om det består av olika kontor och aktivitetsrum. Man har vakter 24 timmar om dygnet samt alarmsystem och övervakning så det är väl övervakat. När man byggde upp det var det protester men tack vare omfattande upplysning och samråd har man fått grannar och allmänhet att bli positiva i o m byggnadens dagis och sköterskemottagning som servar allmänheten. Kvinnojouren/det skyddade boendet kan ta emot upp till fyrtio kvinnor med barn. Man tar emot kvinnor som är över 18 år och deras barn. Man kan ta emot pojkar, tillsammans med sina mödrar, om pojkarna är under 12 år. Flickorna får oavsett ålder bo där med sina mödrar. För att få en plats krävs att kvinnan har en hotbild mot sig. Många gånger är kvinnan sexuellt utnyttjad av männen i sina familjer. Under centrets treåriga existens har de tagit emot 150 kvinnor. De flesta i jouren är unga kvinnor i tjugoårsåldern; de är sexuellt utnyttjade och de flesta av dem var utsatta för incest dvs. sexuella övergrepp av någon av familjemedlemmarna.

Anledningen till varför det är en så stor andel handlar om sexuella övergrepp är att man lever i en kultur som är väldigt sluten; speciellt i byarna. De flesta fallen kommer från byarna och det är väldigt slutna samhällen. Män och kvinnor är förbjudna att ha fria sexuella relationer och det orsakar att det istället förekommer denna typ av relationer inom familjen. I familjen sker de flesta övergreppen och kvinnor är de flesta offren för övergrepp. Oftast är det gifta fäder som utnyttjar sina döttrar. Forskning saknas inom området. Enligt centret är den patriarkala traditionen som gör att mannen tror att han äger sin dotter och att han kan göra vad han vill med henne.

Centrets egna erfarenheter visar på att det handlar oftast om att männen i familjen har haft relationer med sina

systrar och/eller sina döttrar och sedan har hon blivit gravid. De dödar henne och säger att hon hade sexuella relationer och att hedersmord är enda vägen. Centret har haft fall där flickorna har varit utnyttjade av fadern i årtal och när de gick till polisen och anmälde det, blev de hotade av bröderna som om det vore hedersbrott. De anklagar alltid flickan även om hon är offret sedan årtal tillbaks. I och med att det är ett väldigt intimt samhälle gör det enkelt för en far, även från en familj långt ute på landsbygden, att gå till ministern och be honom att släppa hans dotter. Fadern, som är en viktig person i samhället, pratar med minister och då måste ministern lyda honom. Man har haft brev som varit påskrivna av inrikesministern, socialministern m.fl. där man ber att flickor ska bli "släppta" från boendet till sina fäder; fäder som utnyttjar dem.

Övergrepp kräver år av terapi

Denna typ av övergrepp kräver lång tids terapi för flickan då hon ofta har psykiska skador av övergreppen. Detta kan man erbjuda ibland men det saknas idag en heltidsanställd psykolog. Man har professionell hjälp från italienska NGO:s men det räcker inte till. En psykolog kommer varje gång, men det räcker inte och den språkliga barriären försvårar. Man försöker hjälpa dem jag-stödande; genom yrkesutbildning och ekonomiskt. Ibland vill kvinnorna fortsätta sin utbildning vid universitet och får stöd i det. Fortfarande behöver dock kvinnorna mer rådgivning och psykologisk hjälp eftersom de flesta inte är utnyttjade bara en gång utan under årtal. En del kvinnor får också barn under vistelsen och utifrån det får de stöd i sitt fortsatta liv. Skadorna skapar en konflikt mellan kvinnorna och deras kroppar. Ibland bryr de sig inte om sina kroppar så leder det dem till att gå in i prostitution.

Det verkar som de är yngre är de som rymmer hemifrån; de är ofta under 18 år. Tidigare tog centret emot flickor som var under 18 år men efter att man såg att det inte funkade att ha barn blandat med äldre kvinnor så skickas de yngre flickorna till huset för unga flickor som också ligger i Betlehem. Kvinnor som är i 40-års ålder har barn varav de inte är benägna att lämna familjen och riskera att förlora sina barn. De lever kvar under våldet, för sådan är kulturen och om hon flyr till ett skyddat boende förlorar hon kontakten med barnen. Familjelagen en väldigt gammal lag och den ger inte kvinnor deras rättigheter och speciellt inte när det gäller underhåll eller skilsmässa - hela tiden privilegieras män. Nu jobbar man för att ändra vissa paragrafer/lagar. Det har ännu inte trätt i kraft då det stoppats flera gånger. Även barnlagen håller på att ändras. Man gör statistik på arabiska över de fall man tar hand om på centrat. På engelska har man sammanställt rapporten om boendet för 2008 och rapporten för 2009 jobbar de med att översätta nu. Centret har ingen hemsida men det är på gång. Man kommer att ha en koordinator som kommer att jobba särskilt med finansiering eftersom stödet från italienska regeringen via UNIFEM kommer snart att löpa ut, varav media är viktig för att kunna få framtida finansiering. Centret vill fokusera på statistiken eftersom Mehwar är det enda centret som håller på med sådana fall och det är väldigt viktigt att göra forskning inom området.

Försöker återintegrera kvinnorna till samhället

Enligt föreskrifterna kan en kvinna stanna upp till ett år men de har fall där kvinnorna fortfarande är kvar i boendet efter 3 år. De har en stark hotbild och de har inte någonstans att ta vägen. Centret jobbar mer med dessa kvinnor. De jobbar med att återintegrera dem i några andra familjer som ger dem en alternativ familj - en slags fosterfamilj. Kvinnorna kan jobba där och vara skyddade av denna familj samtidigt som de kan leva sina liv där ända tills de är tillräckligt starka att leva självständigt och tryggt. I ett fall erbjöd man en kvinna utbildning, hon blev medicinsk sekreterare, och nu jobbar hon på ett sjukhus. Man har erbjudit henne att vara på ett ställe där sjuksköterskorna bor, deras hus, och på så sätt är hon skyddad. Detta är en strategi men man anser sig behöva mer hjälp, vilket man har diskuterat socialdepartementet.

Man behöver mer projekt för att återintegrera dessa fall till samhället. Kvinnorna behöver skyddade bostäder då många har en stark hotbild mot sig. Man kan heller inte ha kvar dem mer än ett år i centret eftersom det inte är tillåtet. Centret får hela tiden nya fall och ibland kan kvinnorna sändas tillbaka till familjen. Detta kan man inte göra om kvinnorna är hotade eller utsatta för övergrepp, i huvudsak sexuella övergrepp, från familjen. Man försöker visa på alternativ och val för kvinnan och att familjen får skriva på bindande dokument där de säger att de inte ska skada dem. Många fysiska övergrepp hanteras på detta sätt av polisen. Man gör upp skriftliga överenskommelser med polisen för att flickorna inte ska bli skadade igen. Kvinnorna erbjuds rätt utbildning eftersom flickorna ofta blir berövade möjligheten till utbildning; genom utbildning får de lite frihet och svängrum. Detta är knäckfrågan för man sätter många begränsningar för kvinnorna för att skydda dem. Det går inte heller att röra sig fritt för flickorna.

När det gäller brottsbalken så påverkas den av hederstänkandet eftersom den paragrafen som rör hedersmord är en väldigt gammal lag och den ger ursäkter för fadern eller maken att döda dottern eller frun för att försvara sin hed-

er. Alla kvinnoinstitutioner, myndigheten för kvinnors rättigheter och alla ministrar jobbar med att ändra dessa artiklar i brottsbalken. Det är en jordansk lag från 1960 och den har förändrats i Jordanien men inte här och eftersom den är inskriven i lagen tillämpas den fortfarande som lag på Västbanken. I Gazaremsan så är det en gammal egyptisk lag som gäller och intervjupersonen tror den är från 1930-talet. Denna lag kränker totalt kvinnors rättigheter och ger en ursäkt för en man att döda sin fru eller dotter när han anser det vara ett hedersmord eller vill försvara sin heder. De flesta fall är inte hedersrelaterade brott utan används som ursäkt för att slippa straff.

Rötterna till detta hederstänkande kommer från den franska lagen och från koloniseringen och dess rötter. Alla institutioner jobbar med att ta bort artikel 340 i brottslagen, som ger en ursäkt för förövaren att döda och skylla på heder samt att jämställa mord som mord. Om en flicka blir sexuellt utnyttjad av en familjemedlem och han känner att hans brott kommer att avslöjas, dödar han henne och säger att hon gjorde något. Kulturen om oskuld anser man är en väldigt viktig fråga och många gånger så har flickor, som har problem, dessa problem på grund av att de inte längre är oskulder. Om hon inte är oskuld i äktenskapet så dödar de henne men även om hon är oskuld men inte blöder på bröllopsnatten. Man har många kulturella aspekter som påverkar dessa hedersrelaterade brott och det är en väldigt allvarlig fråga och svår fråga att jobba med.

Enligt intervjupersonen så utnyttjar människor hela tiden religiösa frågor och de refererar hela tiden till någon text t.ex. Koranen eller Bibeln. Centret har religiösa medlemmar som håller med om kvinnors rättigheter och stödjer dem. När allmänheten hör en imam eller en kristen präst som fördömer våld mot kvinnor, så är det något som gör att folk reflekterar och det påverkar mer än om det var någon annan som sa samma sak. Man jobbar mycket genom religiösa ledare men har också haft religiösa personer som varit förövare. Denne (man) behandlas som vilken annan förövare som helst och för det mesta försöker man använda sig av personer som stödjer kvinnors rättigheter; personer som har makt. Ibland när man ska prata med folk som inte är välutbildade är det bra att använda sig av de religiösa texterna och de religiösa lagarna som finns till fördel för kvinnor. Många kvinnor är troende; de flesta kvinnor som är inne i våldscirkeln säger att "han har rätten att slå mig". Man jobbar mer med att öka medvetenheten hos kvinnorna. Kvinnan anklagar sig själv och anser att mannen har rätten att slå henne eftersom Gud ger honom rätten eller samhället ger honom rättigheten. Det handlar om hur man tolkar texterna.

Viktigt med rätt målgrupp

Det finns också WCLAC, en kvinnoorganisation som jobbar med juridisk hjälp och rådgivning, och de har ett akut boende. Socialdepartementet har numer skrivit ett avtal med WCLAC att man i första hand ska skicka alla akuta fall till denna kvinnojour. Dessa tar då den första informationen om kvinnan för att sedan se om det är ett fall för Mehwar och då skickar man henne dit. De försöker att sortera så att man inte får fall man inte kan hantera eller fall som inte ingår i Mehvars målgrupp. Det är väldigt viktigt och departementet jobbar hårt för att öppna ett annat center i norr. Mehwar är överbelastat och de kan inte fortsätta att ge kvalitet på sitt arbete när de är överbelastade.

Mehwar samarbetar även mellan olika NGO:s i nätverk och med andra departement som kan hjälpa till med andra frågor som berör de utsatta. Man har ingen forskning i anslutning till centralt. Man skulle önska att det fanns ett lika stort center till i norr. Då skulle fallen från norr gå till söder (Mehwar) och fallen i söder går till norr av skyddsskäl. Det vore också bra när det gäller akutboende. Det behövs kvinnojourer som inte i huvudsak förser samma servicetjänster som Mehwar; det behövs kvinnojourer som hjälper varandra med olika insatser. Då skulle kvinnor som egentligen inte behöver det slippa vårdas på psykiatriavdelningen på sjukhusen och sedan kan de komma till Mehwar så kan de jobba med fallen. Dessa fall är allvarliga och är av typen posttraumatiska stressyndrom. Intervjupersonen är hoppfull inför framtiden och anser att man i Palestina uppnår väldigt viktiga mål och jobbar med att uppnå fler. De har också väldigt bra personer, som socialchefen i Betlehem, som har en dröm och som jobbar hårt för att implementera den. Nu jobbar man med att försöka institutionalisera allting och för att bygga en byråkrati så är blir en institution med lagar och med regleringar för alla. Det är väldigt viktigt att inte hela tiden vara instabila och beroende av vilken regering som för tillfället har makten. Man måste jobba med detta med kvinnoinstitutioner och även ministeriet för kvinnors rättigheter har en viktig roll i dessa frågor.

Ockupationen påverkar många palestiniers vardag till exempel att ta sig till jobbet kan innebära flera timmar i kö i och med alla checkpoints man måste passera.

Socialchefen i Betlehem

Socialchefen i Betlehem ansvarar för alla sociala insatser i området, vilket innebär att tillgodose alla kategoriers behov. På socialkontoret finns ca 53 anställda och man har tre särskilda avdelningar; en för barn under 18 år, en blindskola och ett skyddat boende för kvinnor. Boendet (Mehwar) är under statlig tillsyn då de även tar emot kvinnor från andra håll och man lyder direkt under socialministern. De har ett kontrakt med socialministeriet men är fortfarande ett NGO projekt och stöds av UNIFEM. Tanken är att boendet, när finansieringen från UNIFEM löper ut, ska helt tas över av socialministeriet och bli statligt. Det är första boendet av sitt slag, inte bara i Palestina, utan i hela mellanöstern. De tar emot många studiebesök också från Europa och även de säger att de inte har något liknande. De flesta kvinnojourer i mellanöstern och i Europa verkar i hemlighet. Tanken med kvinnojouren är istället att den verkar i öppenhet som ett skydd mot våld mot kvinnor och hemlighåller inte att de är i skydd hos dem.

När det gäller att komma tillrätta med våldet mot kvinnor och hedersrelaterat våld så behövs det omfattande utbildningsprogram på alla nivåer. Det behövs samarbete inom och utanför kvinnojourerna, möten mellan kvinnor och män - både formella och informella, möten med oberoende per-

soner för att föra ut kunskap och för att ändra attityderna. Nya utbildningsprogram är på gång då man redan nått ut till många. Nyligen genomfördes en workshop för palestinska jurister med inbjudna italienska jurister för att utbyta erfarenheter. Det utmynnade i bra rekommendationer med bl.a. riktlinjer till beslutsfattare om frågor om våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld.

Fortfarande återstår mycket; hur män tänker, hur män använder lagen mot kvinnor osv. Arbetet måste fortsätta med beslutsfattare, jurister och socialarbetare i Palestina. Det förekommer även våld inom den egna poliskåren; polisens egna familjer är drabbade. Man behöver också fler specialiserade socialarbetare, fler psykologer och så som man arbetar med fallen idag, arbetar man mycket för att hitta lösningar. Man arbetar inte enbart med våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld utan har många andra sociala problem att brottas med och att lösa. Ett problem är att man inte har någon socialarbetare som är specialiserad på att arbeta med våldsutsatta kvinnor och barn. Detta hade man tidigare men nu är det svårt att fördela de ärendena till rätt person. Det finns inte heller tillräckligt på lokalkontoren i Ramallah eller Nablus. Man har för stort ansvarsområde och för få anställda och man prioriteras inte nu. Personalomsättningen är hög och kräver kontinuerlig kompetensutveckling. Man har fortfarande problem och svaghet i att för statistik på antalet fall. Man har ett stort område att täcka; hela Västbanken.

Lagstiftningen som gäller är sharia; familjelagarna för de arabiska kvinnorna. På senare tid har myndigheterna försökt samordna dem med civil lagstiftning. I Gazaremsan gäller en annan lag; en egyptisk lag för alla palestinier där. På Västbanken gäller emellertid en vanlig civil brottslag samt sharialagar. NGO: s arbetar för förändring, men de politiska problemen i Palestina samt problem mellan Hamas och myndigheterna i Betlehem gör att det går långsamt; inga lagförändringar tillåts för tillfället. När de politiska problemen löst sig så finns lagförslagen färdiga att besluta om och att verkställa i praktiken. Exempelvis när det gäller Child Protection Law så återstår bara några paragrafer men de måste godkännas av presidenten i Palestina först. Det har varit mycket svårt bara att etablera ministerier så nära som i Ramallah. I Gaza är de tidigare anställda hemma eftersom alla poster inom ministeriet där har besatts med medlemmar i Hamas eller Hamassympatisörer. Det är en mycket svår situation som medför att socialministeriet i Betlehem inte har någon kontakt med Gaza eftersom de har inga kontakter där. En palestinsk forskare på amerikanska universitetet i Beirut ville göra en undersökning i Gaza. Det var mycket svårt och farligt att få till stånd enbart en kontakt i området.

Socialchefen är inte hoppfull inför framtiden då den politiska situationen gjort att denna upprepade gånger fått börja om från ruta ett. Familjer som tidigare kunde klara sig är nu i djup fattigdom; samhällsutvecklingen påverkar allt. Ett nytt socialt skyddsnät behövs och ett program är på gång för de nyfattiga. Det kommer att kosta miljoner. Socialarbetarna måste fylla i ett frågeformulär för varje hjälpsökande familj och ansökningarna godkänns sedan av ministeriet. Första året blir svårast och de fattigaste familjerna måste få hjälp först och de andra erbjudas annan hjälp. Den dagen de inte är ockuperade och de har fred så kommer mycket att lösas sig av sig själv. Nu är det en mycket svår politisk situation och det är ett belägringstillstånd. Så länge nya bosättningar tillåts finns ingen lösning inom räckhåll. För tio år sedan såg det ljusare ut men sedan har den andra Intifadan inträffat med mera som försvårat situationen.

3.3 Efterarbete

Isha l'Isha i Haifa jobbar bara inte med förebyggande arbete utan har även ett projekt där man jobbar med kvinnliga offer för trafficking i Israel. Man arbetar för att skydda och hjälpa kvinnorna men också med ett aktivt lobbyarbete mot Knesset (Israels riksdag) för att stärka lagstiftningen och för att informera om den rådande situationen.

Arbetet startade redan 2002 men innan dess var det inte i Haifa och med en annan organisation som ansvarig. Problemet med trafficking kom till Israel i samband med Berlinmurens fall och Sovjetstatens sammanbrott på 1990-talet då många östeuropéer kom till Israel men även kriminella ligor som tvingat kvinnor in i prostitution. Kvinnoaktivister kom på att ett hus i Tel Aviv användes som bordell, med traffickingoffer som prostituerade. Detta uppdagades 1997. Många nyanlända kvinnor var fattiga och det fanns en marknad som var redan etablerade och män i Israel utnyttjade situationen. Successivt har de lyckats att nå kvinnorna men det måste finnas en möjlighet för dem att försörja sig på annat vis. I början hamnade många i fängelse och lagstiftningen är fortfarande ofullständig och nu ute på remissrunda. Genom arbetet såg socialarbetarna att de måste kunna erbjuda hållbara alternativ; rena sociala insatser. Traffickinggruppen fick därför arbeta hårt mot parlamentet för att få stöd i sitt arbete. Förenta Staterna gjorde också en stark insats i påtryckningsarbetet genom en särskild rapport som påtalade problemet och som visade på farorna om det fick fortgå utan åtgärder.

Efter Isha l'Ishas och andra kvinnoorganisationers påtryckningar agerade presidenten i Israel i december 2003. Han påtalade den svåra situationen för kvinnor som utsattes för trafficking. Presidenten och ansvariga ministrar gick gemensamt ut och deklarerade att de måste ta krafttag mot den organiserade brottsligheten i Israel. Så småningom (2007) gjorde det att de beslutsfattande även uppmärksammade den lokala formen av prostitution som pågått hela tiden och inte bara när det gällde nyinvandrade eller tvångsinvandrade kvinnor.

Det finns en klinik som tar emot dem som smittats av HIV och andra sexuellt överförda sjukdomar. Även en mobil klinik finns som arbetar med uppsökande verksamhet och hjälper de utsatta i sexindustrin i de områden som är aktuella. Man arbetar också direkt med information och upplysning, förutom ren hälsovård och behandling. Det är olika uppgifter om hur många prostituerade som finns i Israel. Traffickingkoordinatorn och regeringens talespersoner är oense om detta.

Många av problemen skulle avhjälpas med större stöd från migrationsmyndigheterna så att kvinnorna fick korrekta papper och juridisk status i landet så de kunde välja om de vill stanna. De skulle då också kunna få den legala hjälp som de är berättigade till. Det behövs också en fungerande socialförsäkring som ger kvinnorna och deras barn ekonomiskt stöd så kvinnorna kan försörja sig tills de har skaffat sig utbildning eller arbete. Det är också nödvändigt att i de forna öststaterna ta upp frågan om kvinnor och kvinnors rättigheter; att bara tala om problemen löser ingenting utan man måste tala om mänskliga rättigheter. Man efterlyser mer internationellt samarbete kring de mänskliga rättigheterna. Det är mycket svåra fall och farliga personer de har att göra med.

När mäns brott mot kvinnor kriminaliseras och lagförs så kommer det ske en förändring i samhället successivt.

I Israel försöker politikerna och har till viss del lyckats med att göra förändringar i rätt riktning för de utsatta kvinnorna men det är främst tack vare kvinnoorganisationernas påtryckningar och kvinnors arbete men mycket arbete återstår dock.

Women`s Center for Legal Aid and Counselling i Ramallah

WCLAC (Women`s Center for Legal Aid and Counselling) i Ramallah är en organisation som jobbar med juridisk rådgivning. De flesta fall de handhar handlar om kvinnor som är offer för våld. I början var det ett litet kontor med några få anställda och idag har det utvecklats till en relativt stor verksamhet; i dag har man totalt 40 anställda i WCLAC och dessutom har de fem frivilliggrupper på olika håll i Israel som är mellan 20-25 personer. De frivilliga är ofta nyutexaminerade jurister och socialarbetare. De hjälper tre kvinnojourer genom sitt stöd. I sitt eget skyddade boende kan de ta emot tolv kvinnor med barn det vill säga mer än tjugo personer samtidigt. WCLAC startades för tjugo år sedan i samband med den första Intifadan då de uppmärksammade att det behövdes speciellt riktad hjälp till utsatta kvinnor i frågor om äktenskap, skilsmässa och specifika kvinnoproblem. Man ville också jobba med hur kvinnor kan bli mer delaktiga i samhället och kampen för bättre villkor för kvinnor. När den första Intifadan ägde rum var den israeliska militären var mycket våldsam mot den palestinska befolkningen. Många unga män fängslades, en del var så unga som 15-16 år gamla, om de bara yppade ett ord i motstånd till ockupationen.

Då männen försvann fick kvinnorna ta över och då startade kommittén av gräsrotsaktivister. Så fort man skulle

De flesta kvinnor som söker hjälp hos WCLAC gör det på grund av hedersrelaterat våld. Det faktum att kvinnan bara vågat fly hemmet kan innebära en dödsrisk för henne. Bilden är från Ramallah.

arrangera möten för kvinnor så måste det ske helt öppet. Det var också ett farligt arbete som kunde användas av israeliska Mossad.¹² De hade kvinnor som måltavla och utsatte dem och deras familjer för olika påtryckningar. Därför var åren mellan 1988-1990 en helt underjordisk verksamhet från aktivisternas sida. Både jurister och socialarbetare deltog och arbetade anonymt utan betalning. Precis som i Kina hade man "Foot doctors", men här hade man i stället "Foot Lawyers". Kvinnojourerna det vill säga de skyddade boenden startades upp redan innan de palestinska myndigheterna inrättades. Man gav kvinnorna skydd genom att placera dem i pålitliga privata hem, på internatskolor, kloster eller vad man kunde hitta på. Några dödades utan att de kunde hjälpa dem och även de som hjälpte kvinnorna levde farligt för ingen skyddade dem. I det palestinska samhället är sex (och prostitution som det kan leda till) sammankopplat med droger och kolaboration.

Kvinnoaktivister attackerades

Vid den tiden fanns ingen som kunde skydda hjälparbetarna. Dessa blev attackerade både av familjerna och av den israeliska underrättelsetjänsten som ville ha uppgifter. En palestinsk flicka, som flydde till Sverige, var av migrationsmyndigheterna i Sverige introducerad till Mossads tjänstemän som ville värva henne för att spionera på sina landsmän som bodde i Sverige. När hon nekade att samarbeta blev hon hotad av Mossad. Hon fick rådet av WCLAC att ta kontakt med en svensk advokat och att offentliggöra det. Hennes handläggare och hennes socialarbetare i Sverige blev rasande när de hörde vad som hänt.

I de palestinska territorierna har kvinnojourerna välkomnats. Speciellt polisen var pådrivande medan de sociala myndigheterna i början var motståndare då de inte prioriterade dessa kvinnor. De hade mycket sociala problem att ta hand om som barnhemmen, änkorna osv., men nu finns det ett statligt skyddat boende för kvinnor. Det förekommer många olika former av våld i familjen; det kan vara våld från bröder eller fäder. Ibland förekommer även sexuella trakasserier som ibland leder till sexuella övergrepp eller otillåtna sexuella relationer i eller utanför familjen som då försöker döda dem. De flesta fallen handlar om hedersrelaterat våld. Då flickan/kvinnan först söker hjälp är det oftast när hon flyr hemmet till polisstationen, grannar eller något hotell. Bara att hon gör det kan innebära direkt dödsrisk för henne varav det skyddade boendet innebär ett direkt skydd för hennes liv. Där möter kvinnan professionella såsom socialarbetare som går igenom och kartlägger hennes situation och gör en ordentlig riskanalys. Man går igenom med kvinnan vad man kan göra för henne, vilka steg man ska ta, om man kan tala med hennes familj, polisen osv. I vissa fall behöver kvinnorna advokat.

När det gäller familjearbetet så samarbetar man med socialdepartementet men man är också oberoende kompetenta NGO: s. Genom familjesamtal med familjen och medverkande socialarbetare får var och en presentera hur de ser problemet och komma med olika förslag på att lösa det. Ibland lyckas man och andra gånger misslyckas man. När man misslyckas handlar det om familjens ovilja och oförmåga att förstå och vilja lösa problemet på ett bra sätt. Då försöker man få hjälp från högre instanser (t.ex. parlamentsledamöter) och polisen. WCLAC försöker med dessa andra starkare påtryckningar att få familjen att skriva på en överenskommelse om att inte skada eller besvära flickan då hon går ut från det skyddade boendet. Det innebär inte alltid att alla familjemedlem-

mar skriver på eller ställer sig bakom denna överenskommelse utan det kan hända flickan något, vilket också skett några gånger. Det har då hänt att flickan blivit dödad, dock inte när WCLAC har varit inblandat utan det har hänt andra organisationer som arbetar med liknande fall och överenskommelser.

WCLAC har inte råkat illa ut och det tror man beror på att organisationen arbetar på olika nivåer; allt från direkt med flickan eller familjen till en juridisk process och attitydförändring. Alla nivåerna behövs. WCLAC arbetar mycket med de manliga familjemedlemmarna och försöker få dem medvetna och att förändra attityder. Hyser WCLAC det minst tvivel om flickans säkerhet om hon går tillbaka till familjen så återförenas de inte. WCLAC har internationella kontakter med Sverige, palestinska organisationer och Jordanien. Man har samarbete med organisationer i Stockholm och Malmö i Sverige, som ingår i Roks, SKR och Somayasystemerna. Man samarbetar med andra organisationer i Israel, om kvinnan har israeliskt medborgarskap, eller med amerikanska ambassaden, om kvinnan amerikanskt medborgarskap, eller australiensiska ambassaden. Det är inte känt att någon har behövt lämna landet på grund av hotbilden, däremot att man arbetar aktivt för att kunna återförena familjen utan risk för den utsatta.

Nyligen skrev WCLAC på ett samarbetsavtal med socialdepartementet som innebär att fallen ska hänvisas till dem dvs. WCLAC. De hade uppmärksammat WCLAC: s framgångsrika arbete och avtalet ger dem viktig goodwill. Det innebär att alla fall som behöver skyddat boende ska gå via WCLAC: s skyddade boende och sedan utreder WCLAC tillsammans med en annan organisation om hur man går vidare. När det gäller forskning och statistik så sker det inom verksamheten. Statistiken används inom verksamheten och omfattar såväl rådgivning som skyddat boende för att analysera och förbättra deras arbete. Man rapporterar sedan till myndigheter och beslutsfattare för förbättringar i lagstiftningen, men man har ingen universitetsforskning kopplad till verksamheten idag.

Jobbar mot religiösa domstolar

WCLAC har oftast att göra med de religiösa domstolarna och då mest den muslimska, men det finns också en kristen religiös domstol. Fall som handlar om misshandel, mord, mordförsök med mera går till den civila domstolen då det betraktas som brottsmål. Undantaget är när det handlar om hedersmord som fortfarande är en jordansk lag¹³ från 1960-talet och handhas specifikt. Övrigt såsom giftermål, skilsmässa och vårdnad ses som familjelagar och handhas av den religiösa domstolen. När det handlar om våld i familjen kan man inte göra något i domstolen utom om den unga kvinnan är under 18 år det vill säga minderårig och misshandlas eller utsätts för sexuella övergrepp av någon i familjen t.ex. fadern. Förövaren (mannen) kan då åtalas om någon annan manlig familjemedlem anmäler honom för övergreppen mot dottern men dottern kan inte själv göra det då mannen (manliga släktingar) har vårdnaden om henne. Dottern kan däremot söka direkt hjälp på ett skyddat boende om hon t.ex. anser att flera manliga släktingar hotar henne och hon inte ser något skydd inom familjen. WCLAC, polisen och domstolen hjälper då henne. När hon är 18 år kan hon själv anmäla fadern eller andra som hotar henne i familjen men det är ändå väldigt svårt för flickan att driva sin sak då samhället runt om inte vill hjälpa henne. Det ses som en familjeangelägenhet

Enligt den islamiska lagstiftningen så är skilsmässa mannens angelägenhet och inte kvinnans. Det finns få undantag i sharia som ger kvinnan skilsmässa medan mannen har rätt att begära skilsmässa och få det direkt.

och skulle något hända henne så skyller familjen på att hon haft en relation utanför familjen utan deras tillåtelse. De flest kvinnor kan/vågar inte söka hjälp men kan få stöd på annan sätt genom empowerment och liknande så att de så småningom kan förändra sin situation.

Ibland förekommer annan kriminalitet i familjen, hos brodern eller hos pappan som möjliggör åtal så att han ändå får fängelsestraff. Samarbetet mellan polis, domare, regering och NGO: s fungerar bra och underlättar arbetet. Abort är förbjudet i palestinska territorier och om en läkare blir avslöjad för att ha utfört abort blir han/hon dömd till fängelse. Bara när det handlar om incest kan kvinnan/flickan få abort privat i Jerusalem då det ses som ett socialt problem; de får då hjälp av socialdepartementet i Jerusalem. I det muslimska samhället är det ytterst viktigt med "oskulden", både för mannen och kvinnan, och "oskuldskontroller" förekommer ofta. Om flickan är orolig för att hon råkat ut för något som skadat henne så kontrollerar hon sig, likaså när hon är orolig inför bröllopet. Flickan får ett intyg på att allt är ok. Det händer att hon haft samlag och vill sy igen till bröllopet och då förmedlar man kontakt med andra läkare och organisationer. Många flickor blir mördade för att de sägs ha förlorat sin oskuld innan äktenskapet. Det är ett stort problem.

När det kommer till skilsmässa så gäller den islamiska lagstiftningen och det är då mannens angelägenhet inte kvinnans. Det finns få undantag i den lagen, sharia, som medger att kvinnan kan få skilsmässa men då måste hon gå till rättegång. Då handlar det t.ex. om upprepad misshandel och

våldtäkter. Det kan dra ut på tiden i årtal. Mannen däremot kan, och har rätt att begära skilsmässa och få det direkt. Shari-alagen bestämmer också över vårdnaden om barnen. När pojken eller flickan blir könsmogen så kan pojken bestämma om han vill bo hos pappan eller hos mamman. Flickan har inget val utan pappan får vårdnaden om henne. Om en gift kvinna lämnas kvar i landet utan sin make (t.ex. om han flyr) så flyttar hon hem igen eller till svärföräldrarna; så är traditionen. Kvinnan får inte åka ut ur landet med barnen till ett annat land utan mannens eller någon annan manlig släktings godkännande. En kvinna med barn bor oftast med sin familj på grund av traditionen då mannen är frånvarande så hon får hjälp av sin familj och att hon inte har en annan sexuell relation när mannen är frånvarande. Den ekonomiska politiken har också en stor inverkan på hur omfattande våldet är mot kvinnor och är ofta avgörande, något som lätt glöms bort. Utbildning är också en mycket viktig faktor för förändring liksom lagförändringar. Det är ett internationellt problem och berör inte enbart palestinier.

Man får ekonomiskt stöd men det är inte tillräckligt; man får både statligt och NGO stöd. Framtidsdrömmar för WCLAC är att de erkänns inom olika institutioner och myndigheter. Man vill också utveckla det internationella samarbete med andra organisationer som arbetar kvinnorättsfrågor för att lära av varandra och utbyta erfarenheter.

4. HBTQ i Israel/ Palestina

Homosexualitet är ett ämne som fortfarande problematiskt och tabubelagt i Israel/Palestina. *Ischa l'Ischa* berättade exempelvis att det finns HBTQ (Homosexuella, Bisexuella, Transexuella, Queer) personer, främst ungdomar, som träffas på regelbunden basis i Haifa och Tel Aviv och har bl.a. fester och ungdomscaféer ihop. Under en sådan aktivitet i Tel Aviv 2009 som kom en person in och sköt ner fler ungdomar. Vid attentatet dödades en rådgivare och en fjortonårig flicka samt flera ungdomar fick skador av varierande svårighetsgrad; någon blev handikappad och sitter idag i rullstol. Det svåra var också att många inte hade kommit ut med sin sexualitet och det var smärtsamt både för de själva och deras familjer att det skedde på detta sätt. Attentatsmannen är än idag varken funnen eller anhöllen; kritikerna menar att polisen inte bryr sig särskilt mycket om att eftersöka honom. I och med att det skedde i Tel Aviv menade folk att det var "ett näste för HBTQ personer" varav *Ischa l'Ischa* anordnade en stöddemonstration i Haifa för att visa att HBTQ personer finns överallt i samhället, att varje människa har rätt till ett värdigt liv, att homofobin finns överallt och att den måste motverkas. Man besökte senare ett HBQT ställe där personer deltagit i demonstrationen eftersom folk hade kastat sten på dem under vägen så anmälde de det till polisen. Polisen menade att eftersom ingen blev skadad så var det inte trakasserier eller misshandel.

Homofobin är utbredd i Israel; på ytan framstår man å ena sidan som ett modernt land men när det väl kommer till kritan är det något helt annat. De homosexuella som accepteras i samhället är rika, vita män. När *Ischa l'Ischa* var ute på en skola nyligen och talade om sexualitet och HBQT personer så pratade en flicka med dem efteråt och sa så här: "även om jag vore lesbisk vilket jag inte är (vilket hon troligen var enligt intervjupersonen) så skulle jag aldrig gå hand i hand med en annan flicka/kvinna på gatan och jag skulle aldrig tala med min far om det. Då skulle jag hellre leva själv." Hon såg det inte ens

som en möjlighet att leva lycklig med en annan kvinna. En annan gång sa en lärare, som själv var lesbisk, till *Ischa l'Ischa* att inte tala om det i klasserna. Idag kan homosexuella, både lesbiska och bögar, leva ihop men inte gifta sig. De kan inte skaffa barn genom artificiell metod som t. ex äggdonation.

Enligt *Kayan* så kan man leva öppet som homosexuell, naturligtvis diskrimineras man som på andra håll, men det är ok socialt sett. Homosexuella kan dock inte gifta sig. Äktenskap regleras endast av de religiösa samfundet. Det går bra att gifta sig utomlands och sedan registrera sig som gift vid återkomsten till Israel. Det finns ett beslut från Högsta domstolen på detta.

Enligt *UNIFEM* så finns det ett sådant förnekande av HBTQ att man inte vet om folk är beredda att döda i hederns namn och därmed erkänna att deras dotter är lesbisk till exempel. Förnekandet av att homosexualitet som finns är större. Man har naturligtvis haft några fall på kvinnojouren i Betlehem där kvinnor/flickor som visat lesbiska tendenser eller identitet. Det är dock svårt att säga huruvida det var ett resultat av övergreppen eller om det verkligen är en del av deras identitet, menar intervjupersonen. Familjen lever i totalt förnekande. Kvinnan själv ser det inte om hon är homosexuell; hon ignorerar det inte men hon vill bara inte se det.

Mehwar, kvinnojouren som UNIFEM samarbetar med, berättar att de har tagit emot homosexuella kvinnor som utsatts för övergrepp. Centret har här strikta regler kring att inte ha sexuella relationer på boendet och anser att de inte har några större problem att hantera dessa svårigheter. Man har haft kvinnor som agerar som lesbiska och känt att detta är deras sexuella identitet, men de har inte fått några hot i hederns namn på grund av att de varit lesbiska. Homosexualitet är något som inte är accepterat i samhället och även om en kvinna känner att detta är hennes identitet så säger hon inget eftersom det är något som är totalt förbjudet i samhället.

Det israeliska samhället är mer könssegregerat än vad man till en första anblick kan tro – här är ett exempel i Tel Aviv där det finns en speciell badstrand med särskilda tider för män respektive kvinnor att kunna bada på. Det förväntas även på vissa bussar i Jerusalem att kvinnor ska sitta i den bakre delen medan männen ska sitta i den främre delen.

5. Analys

Det var första gången som vi, Karin Jonegård och Maria Hagberg, besökte Israel/Palestina och det slog oss var att det var ett oerhört militariserat område. Vi såg betydligt fler soldater och fler vapen i omlopp än i norra Irak som vi precis besökt. Säkerhetskontrollerna var omfattande i samhället, vid busstationer, restauranger, livsmedelsaffärer och liknande. Vid ett restaurangbesök fick vi lägga till "vaktavgift" på notan. Organisationerna vi mötte var generösa med att dela med sig av sina erfarenheter och vi lärde oss mycket. Vi lärde oss att religionerna i området har stor inverkan framför allt på kvinnors situation vid äktenskap, skilsmässa och vårdnad om barn. De verkar direkt kontraproduktivt mot kvinnors rättigheter och ökar riskerna för kvinnors säkerhet. Det finns tre religiösa domstolar som handhar allt familjerättsligt från födsel, vårdnad om barn, giftermål, skilsmässa, arv vid dödsfall och dylikt förutom den civila som främst gäller brottsmål, förvaltningsrätt och affärsekonomi men kan handha en del familjerättsliga frågor. Den är dock för kostsam att anlita för fattiga kvinnor varav de flesta anlitar religiösa domstolar. Här gör kvinnoorganisationerna en stor samhälls- och humanistisk insats som framgår i rapporten.

Våld mot kvinnor, prostitution, sexuella övergrepp och sextrafficking är stora problem i samhället. Till det kommer homofobi och det hedersrelaterade våldet, som är ut-

brett. I den arabiska lagstiftningen, för de palestinskt dominerade områdena, är det fortfarande enligt gällande lagstiftning ansett som förmildrande omständighet att begå hedersmord. Intervjupersonerna dock anser inte att det har med religion utan med tradition att göra, men samtidigt så anses lagstiftningen ha med religionen att göra vilket gör att det blir motsägelsefullt. De konservativa/ortodoxa judarna har regler i sina familjelagar som allvarligt påverkar kvinnors situation. Exempelvis kan mannen livslångt vägra kvinnan skilsmässa medan han själv kan gifta om sig; en form av polygami. När det gäller militärtjänsten kan pojkar kan välja att göra militärtjänst eller slippa den genom att utbilda sig till rabbin. Unga kvinnor kan gifta sig och skaffa barn och den vägen slippa militärtjänst.

Det som chockade oss var en omfattande handeln av ägg där unga studenter säljer sina ägg i en fortfarande illegal verksamhet. De intervjuas noggrant om sina "rätta judiska gener", förs utomlands där äggdonationen/ingreppet görs och får bra betalt. Kristna katoliker i området konverterar till grekiskt ortodoxa för att kunna skilja sig. Traffickingsituationen är stark och växande inte minst sexslavhandeln där kriminella ligor, som utvandrat från forna öststaterna, som håller unga kvinnor som slavar. Hedershotade och utstötta kvinnor

är lätta offer i den växande sexslavhandeln; de har inget att återvända till förutom död. De är hotade både av familjerna och samhället. Dessutom utnyttjas kvinnor från Nordafrika och bland annat har NGO:s uppdagat att de har en ökad infertilitet på grund av att oseriösa läkare i de israeliska områdena, systematiskt ger kvinnorna p-sprutor för att hålla nere barnafödandet inom gruppen gästarbetare. Rasismen i samhället frodas.

Ockupationen är problematisk

Ockupationen är besvärlig för palestinier och de har det mycket svårt i det vardagliga livet. Många nekas arbete på grund av att de är palestinier och en slags apartheid mot palestinier i samhället är utbredd. Kommunikationen med Gaza är så gott som obefintlig och HAMAS försvårar samarbetet inom de palestinskt dominerade områdena på grund av interna politiska motsättningar, krånglig byråkrati och patriarkala maktstrukturer. Detta försvårar inte minst för kvinnoorganisationerna. Kvinnors rättigheter har åter halkat ner på dagordningen. Den israeliska statsapparaten är auktoritär och diskriminerande. Upprättandet av murar och check-points förhindrar inte minst kvinnors deltagande i samhällslivet och då särskilt de palestinska kvinnornas. Exempelvis håller en del palestinska familjer hemma sina döttrar från vidare studier då dessa riskerar trakasserier vid check-points. En nyförlöst kvinna fick vänta i timmar på att komma över, en annan fick ta sig in illegalt för att föra sin gamla mamma till sjukhus. De israeliska myndigheterna ska ge sitt godkännande för någon att passera och de förhåller det inte sällan vilket försvårar vid arbete och studier, särskilt för kvinnorna. För kvinnorna överlag försvåras livssituationen ytterligare av de konservativa religiösa lagarna som gäller i hela regionen oavsett religiös tillhörighet.

Det är stor skillnad på samhällsstrukturen i de israeliska områden och de palestinska områdena. Klasskillnaderna är uppenbara. De israeliska områdena är oftast moderna och välfungerande medan de palestinska är fattiga och nedgångna. Kvinnor, oavsett bakgrund, arbetar tillsammans

mot orättvisorna och medvetenheten var stor både i de israeliska och palestinska dominerade områden; detta inger hopp för framtiden. Våldsutsatta kvinnor är inte tillräckligt skyddade i landet som är geografiskt litet och ryktesspridningen, inte minst när det gäller hedersrelaterat våld och hot, är enkel. Framförallt är det de som är hotade av hedersmord får lämna landet (om det går) eller stanna i årtal på kvinnojourerna. Flera mord sker varje år. HBTQ personer har det lättare i israeliska områden då de är mer liberala i sitt synsätt medan de i palestinska områden inte kan tala om detta "det är en ickefråga" som flera intervjupersoner sa till oss. Man talar helt enkelt inte om det - det är tabu.

Allvarliga hatbrott på HBTQ personer har skett och rapporteras; nyligen en mordattack på en ungdomsklubb i Tel Aviv. Etniska och religiösa motsättningar har ökat i regionen. Ökad rasism i området påtalas genom att de arabiska och judiska blodsbanden betonas i vissa grupper. Check-points ökar hedersförtrycket i palestinska områden, barnäktenskap har ökat på grund av fattigdom men det händer även att fäder tvingar sina döttrar till skilsmässa och gifter bort dem flera gånger mot ekonomisk ersättning varje gång. Kvinnor är en handelsvara. Fortfarande fattas statistik, utvärderingar och forskning inom området genusbaserat våld. Fler organisationer, inte minst de palestinska, efterlyser mer stöd, finansiering och utbyte med EU länder som idag är mycket svagt. Vi avslutar med att återigen påpeka att de som arbetar för kvinnors rättigheter och mot våld och hedersrelaterat våld, är mycket modiga och värda all uppmuntran, stöd och support. Då flera efterfrågat rapporten kommer vi att översätta den till engelska och så småningom, hoppas vi även till hebreiska och arabiska. Det är ett digert ideellt arbete som vi genomfört som vi hoppas kan vara till hjälp för professionella och ideella som arbetar med frågor vi tar upp i rapporten.

6. Efterord

Vi vill passa på att tacka alla som bidragit till en mycket lärorik och spännande resa till Israel/Palestina i februari 2010. Vår förhoppning är att de kunskaper vi inhämtat kan var till hjälp för såväl enskilda personer som organisationer i Sverige som berörs av dessa frågeställningar.

Vi vill tacka Kvinnor för Fred som organisation och särskilt Bibbi Steinertz, vår organisationssekreterare, som uppmuntrat oss i vår projektansökan och genomförandet av resan. Vi vill vidare tacka Mideto Feza Kalala och Maria Sundbom Ressaissi på Ungdomsstyrelsens delegation för Kvinnors organisering för deras hjälp i samband med våra ansökningar. Vi vill tacka "Nätverket mot hedersrelaterat våld" som genom år av arbete byggt upp det kontaktnät vi har kunnat använda oss av.

Förutom alla välvilliga organisationer och vänner vill vi också särskilt tacka följande som hjälpt oss med olika kontakter; Diana Mubark - socialchef, Fadia på Svenska Generalkonsulatet, Borian Jönsson på Kvinna till Kvinna, Liz på Rape Center i Haifa samt Anne Casparsson, Kvinnor för Fred. Vi vill tacka tre kvinnor, tillika vänner, som vi träffat på resan och som gett kloka reflektioner på den svåra situationen; Bhutina Khoury - filmare Taybeh Ramallah, Fatmeh Kassem - författare och forskare vid Ben Gurion Universitetet i Beersheba, Frances Raday - sociolog och forskare i Jerusalem. Vi vill också tacka Yvonne Fredriksson från Palestinagrupperna som med mycket kort varsel ställde upp och träffade oss och gav oss mycket viktig information om situationen i landet.

Tack också till våra familjer och vänner som stöttar och inspirerar. Sist men inte minst ett stort tack till alla modiga kvinnor och några män, som ställt upp som informanter och delat med sig av sina kunskaper som vi nu vill förmedla.

Maria Hagberg och Karin Jonegård, den 2 februari 2011

Intervjuade organisationer

Nablus: Skyddat boende

Ramallah: AWCSW, WCLAC

Nazaret: Women Against Violence (Hjälpcenter i norra Israel)

Haifa: Kayan, Rape center, Ischa l'Ischa

Betlehem: Socialchef Bethlehem, Mehwar center

Jerusalem: Unifem Palestina, NGO ansvarig på Svenska Generalkonsulatet i Jerusalem

Beersheba: Hjälpcenter i Beersheba

Intervjuguide Skyddat boende/andra organisationer

Hur länge har boendet existerat?

Hur många arbetar här: anställda, frivilliga? Utbildningsbakgrund?

Hur många platser har ni? Vad gör ni om det är kö till boendet?

Vad var orsaken till att det bildades?

Vilka var initiativtagare till det?

Finns det fler skyddade boenden i landet? Vilka förestår dem?

Hur har beslutsfattare gett stöd till boendet?

Har ni stött på några svårigheter/motstånd vid genomförandet? Från vilka?

Har ni fått positiv respons? Från vilka?

Förs statistik på våldsutsatta kvinnor? Våldsutsatta hbt-personer? Våldsutsatta barn?

Förs det någon statistik på hedersrelaterat våld? Vad anser ni är orsaken till hedersrelaterat våld? Hur är omfattningen av hedersrelaterat våld i relation till annat våld?

Lagförs förövarna? Vilka lagar gäller vid? Sexualdebut? Sex utanför äktenskap? Rätt till abort? Rätt till homosexuella förhållanden? Skilsmässa?

Vårdnad om barn? Vid dödsfall? Vid skilsmässa?

Giftassålder? Samboende utan giftermål? När inträder myndighetsåldern? Våld inom äktenskapet? Våldtäkt inom äktenskapet? Hemgift? Barnaga?

Vilka samarbetspartners har ni i det civila samhället, NGO:s och myndigheter? Internationellt?

Hur finansieras er verksamhet? Räcker det? Vad behövs an-nars ytterligare?

Hur arbetar ni för att lösa den hotade kvinnans situation? Arbetar ni med andra hotade grupper och så fall hur?

Vad anser ni behövs för insatser för att komma tillrätta med mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld när det gäller förebyggande, akutläge och uppföljning?

Har ni forskning kopplad till er verksamhet? Behövs det? Vad vill ni den i så fall ska studera?

Vad tror ni om framtiden och utvecklingen för er verksamhet?

Vidare läsning

Man kan kontakta Kvinnor för Fred för att få originalintervjuerna dvs både transkriberingarna och de bearbetade intervjuerna i sin helhet eftersom denna rapport är sammanfattningar.

- "Murder in the Name of Honour" av Rana Husseini 2009

Länkar

www.ungdomsstyrelsen.se

www.kvinnorforfred.se

www.minheder.nu

<http://www.isha.org.il/eng/>

<http://www.unwomen.org/>

<http://www.wclac.org/english/index.php>

<http://www.awcsw.org/>

<http://www.kayan.org.il/en/>

<http://hrcc.1202.org.il/English/template/default.asp?siteId=4> (rape center i Haifa)

<http://www.wavo.org/?LanguageId=1>

Kontaktuppgifter

Maria Hagberg

E-post: maria.hagberg@swipnet.se

Tel: +46 733 484400

Karin Jonegård

E-post: karin_jonegard@hotmail.com

Tel: +46 736 213618

Bibbi Steinerz

E-post: kff@telia.com

Fotnotsförteckning

¹ Detta är en sammanfattning av det palestinska självstyret från Utrikespolitiska Institutets Landguide 902 Israel från 2007 s. 20-37, 50-56 samt uppdateringar från deras nätbaserade databas <http://www.landguiden.se.ezproxy.ub.gu.se/> 2010-01-05

² **FN**, Förenta Nationerna, engelska United Nations, internationell freds- och säkerhetsorganisation med huvudkvarter i New York, USA. FN bildades vid andra världskrigets slut, då det ersatte Nationernas förbund. FN:s syfte är att upprätthålla fred och säkerhet, främja internationell samverkan och ekonomisk och social utveckling samt verka för mänskliga rättigheter och grundläggande friheter för alla. Dess stadgar trädde i kraft 24 oktober 1945. (Nationalencyklopedin)

³ Mizrahim är den vedertagna samlingsbeteckningen för alla orientaliska judar från Nordafrika, Turkiet och Västasien. Utrikespolitiska Institutets Landguide 902 Israel från 2007 s. 6

⁴ Äggcell kan också kallas ovum på latin.

⁵ Regissör Zippi Brand Frank. Dokumentär: Googlebaby: A journey across three continents telling the story of the up and coming baby production industry in the age of globalization. <http://www.imdb.com/title/tt1490675/>

⁶ Knesset är Israels parlament med 120 ledamöter, valda för en mandatperiod på fyra år. Parlamentet stiftar lagar, övervakar regeringen och kan ha förtroendeomröstning om regeringen och presidenten. Utrikespolitiska Institutets Landguide 902 Israel från 2007 s. 11-12

⁷ Se Ischa l'Ischa hemsida för mer info <http://www.isha.org.il/eng/>

⁸ *Empowerment* (engelska) Princip som tillämpas i feministisk terapi och undervisning för att stärka individens möjlighet att bli mer självständig, kunna formulera sina egna mål och ta makt över sitt eget liv (Nationalencyklopedin)

⁹ Palestinagrupperna i Sverige (PGS)

¹⁰ <http://www.islamicmovement.org/>

¹¹ Detta avsnitt bygger på vad både intervjupersonen på Mehwar center har sagt men även delvis UNIFEM och socialchefen i Belehem i o m att dessa jobbar med verksamheten.

¹² Mossad är namnet på den israeliska underrättelsetjänsten

¹³ Artikel 340 i denna jordanska lagstiftning undantar hedersmord och ser det som en förmildrande omständighet då man döms mildare/om man döms. Denna paragraf är idag borttagen ur den jordanska lagstiftningen (se Murder in the Name of Honour, Rana Husseini 2009) dock inte i palestinska territorier bl a på Västbanken.

Kvinnor för Fred

Författare: Maria Hagberg och Karin Jonegård

Foto: Karin Jonegård

Layout: Håkan Persson, cyberworks.se

Tryckeri: Vadsbotryck, Mariestad 2011, vadsbotryck.se

Risk och säkerhet för kvinnor i Israel/Palestina

Kvinnor för Fred är en partipolitiskt och religiöst obunden förening som jobbar för fred på kvinnors villkor och har jobbat med olika projekt i Palestina. Vi stödjer även och deltar i "Kvinnor i svart"-manifestationer, som jobbar för fred i Israel-Palestina konflikten. I vårt samarbete med organisationer i olika delar av Mellanösternregionen har vi blivit medvetna om att det finns kunskapsluckor i Sverige kring våldet som finns där; främst i form av hedersrelaterat våld. Detta har lett till att vi valt att skriva en rapport kring kvinnors säkerhetssituation i regionen. Vi har intervjuat ett antal frivilliga organisationer och myndigheter som jobbar med alltifrån kurs- och utbildningsverksamhet till kvinnojoursverksamhet. Vår rapport berör våldssituationen ur ett förebyggande, akut och uppföljningsperspektiv. Rapporten berör de problem som de olika organisationer möter i sitt arbete med främst hur kvinnor, men även HBTQ-personer och barn, påverkas av ett samhälle där hederstänkandet och militarism är starkt närvarande. Syftet med rapporten är att den ska vara uppbyggd på enkelt sätt för att kunna komma både myndigheter/organisationer i Sverige och Israel och Palestina tillgodo men också att de intervjuade organisationerna ska kunna använda rapporten rent praktiskt i sitt arbete.

Karin Jonegård och Maria Hagberg

Kvinnor för Fred